

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
EKONOMIKAS UN VADĪBAS FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO EKONOMISKO ATTIECĪBU KATEDRA

PROGRESĪVĀ NODOKĻU SISTĒMA EIROPĀ UN TĀS IEVIEŠANAS IESPĒJAS LATVIJĀ
PROGRESSIVE TAX SYSTEM IN EUROPE AND THE POSSIBILITIES OF INTRODUCING
IN LATVIA

DIPLOMDARBS

Autors: **Sergejs Kamoliņš**

Stud. apl. Sk06060

Darba vadītājs: Gunārs Vaskis

2010 RĪGA

Saturs

Apzīmējumu saraksts	3
Ievads	4
1. Nodokļu sistēma.....	6
1.1 Nodokļu sistēmas elementi	6
1.1.1 Nodokļu maksātājs	6
1.1.2 Nodokļu bāze jeb objekts	8
1.1.3 Nodokļu likme	9
1.1.4 Nodokļu atvieglojumi.....	12
1.1.5 Samaksas termiņi.....	13
1.1.6 Budžets, kurā ieskaita nodokli.....	13
1.1.7 Sankcijas.....	15
1.2 Nodokļu Politika	15
2. Progresīvais nodoklis Eiropā.....	23
2.1 Vācijas nodokļu sistēma	26
2.2 Somijas nodokļu sistēma.....	33
2.3 Austrijas nodokļu sistēma	39
2.4 Lielbritānijas nodokļu sistēma	42
2.5 ES valstu iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmu salīdzinājums.....	45
3. Progresīva iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieviešanas iespējas Latvijā	47
3.1 Ekonomistu, politiķu un uzņēmēju viedokļi	47
3.2 Aptauja.....	57
3.3 Progresīva ienākuma nodokļa ieviešanas iespējas Latvijā.....	65
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	70
Izmantota literatūra un avoti	72

Apzīmējumu saraksts

Darbā tika izmantoti saīsinājumi un tie ir sekojoši:

- ES – Eiropas Savienība;
- VID – Valsts ieņēmumu dienests;
- IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- PIIN – progresīvais iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- IKP – iekšzemes kopprodukts;
- MK – Ministru kabinets;
- VSAA – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.
- skat.- skatīties;
- att. – attēls;
- tab.- tabula;
- pielik.- pielikums;
- lpp.- lapaspuse;
- u.c.- un citi;
- u.tml.- un tam līdzīgi;
- u.t.t.- un tā tālāk;
- nr. – numurs;

Ievads

Progresīva iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieviešana ir bijusi aktuāla Latvijā jau vairākus gadus. Progresīva nodokļa likme nozīme, ka slodze starp maksātājiem tiek sadalīta atbilstoši bāzes lielumam. Jo lielāka bāze, jo augstāka ir nodokļu likme. Progresīvā iedzīvotāju ienākuma likme kā budžeta sabalansēšanas līdzeklis tiek lietots lielākajā daļā Eiropas valstu. Progresīvo likmju būtība ir tāda, ka nodokļu slodze starp maksātājiem tiek sadalīta atbilstoši nodokļu bāzes lielumam. Jo lielāka bāze, jo augstāka likme. Progresīvās likmes atbilst Ādama Smita maksāspējas principam, kas balstīts uz vienlīdzīgas ziedošanas (upurēšanas, zaudēšanas) koncepciju. Šī teorija aizstāv viedokli, ka progresīvas likmes nodrošina maksāspēju interešu aizstāvību. Valstis (piemēram, Zviedrija), kurās ir progresīvā nodokļa sistēma, atbalsta un aizsargā mazuļīgus slāņus, un balstās uz taisnīguma principiem. Progresīvās likmes arī tiek izmantotas, lai zināmā mērā ierobežotu lielražošanas attīstību un lielkapitāla rašanos valstī, ja tas nav vēlams.

Pastāv arī pretējs viedoklis, ka progresīvās likmes nav taisnīgas, un šim uzskatam ir spēcīgi argumenti. Visbiežākais arguments, kas tiek minēts par sliktu progresīvajiem nodokļiem ir tāds, ka progresīvās likmes bremsē progresu un attīstību, jo situācijā, kad intensīvāka darba rezultātā ir gūti lielāki ienākumi, valsts ar paaugstinātu likmi nodokļu veidā iekasē lielāku daļu.

Diplomdarba mērķis ir izpētīt Eiropas pieredzi nodokļu politikā un izvirzīt progresīvās iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas ieviešanu pašreizējā ekonomiskajā situācijā Latvijā.

Mērķa sasniegšanai, diplomdarbā izvirzīti sekojošie uzdevumi:

- Izpētīt nodokļu sistēmu un tās būtību Eiropā un Latvijā;
- Izpētīt progresīvo nodokļu sistēmu Eiropā;
- Izzināt progresīva iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmu;
- Izzināt progresīvas nodokļa sistēmas pozitīvos un negatīvos aspektus;
- Izzināt sabiedrības viedokli par progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu un tās ieviešanas iespējam Latvijā.

Pētījuma objekts ir Latvija un Eiropas valstis.

Darbs strukturizēts trīs nodaļās, kuras iedalītas, lai pēc iespējas precīzāk izprastu nodokļu sistēmas būtību, progresīvās sistēmu Eiropā un progresīvās iedzīvotāju ienākumu nodokļa sistēmas ieviešanas nepieciešamību Latvijā.

Pirmā nodaļa atspoguļo nodokļu sistēmas būtību un tā veidus Eiropā un Latvijā.

Otrajā nodaļā tiek apskatītas nodokļu sistēmas un progresīvais ienākuma nodoklis Eiropā.

Trešajā nodaļā autors izpēta progresīva ienākuma nodokļa sistēmu uz Eiropas piemērā, tās ieviešanas iespējas, pozitīvos un negatīvos aspektus. Ir izstrādāta anketas analīze par sabiedrības attieksmi pret progresīvo nodokļu sistēmu un tā ieviešanas iespējam Latvijā. Noslēgumā apkopoti pētījuma rezultātā iegūtie galvenie secinājumi un priekšlikumi.

Lai sasniegtu izvirzīto darba mērķi un veiktu izvirzītos darba uzdevumus, autors izmantoja speciālo literatūru, grāmatas nodokļu administrēšanās jomā, elektroniskus resursus un normatīvos aktus, ar kuru palīdzību noskaidroja un izanalizēja progresīvā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieviešanas iespējas Latvijā.

Darba beigās tika izdarīti secinājumi, pamatojoties uz pētījuma rezultātiem.

Diplomdarba izstrādē izmantota kvantitatīva, salīdzināšanas un teorētiskās pētīšanas metodes.

1.Nodokļu sistēma

1.1 Nodokļu sistēmas elementi

Nodoklis ir obligāts ar likumu noteikts maksājums, kuru veic juridiskas vai fiziskas personas, lai veidotu daļu no valsts budžeta. Nodoklis ir ienākumu vai mantas daļa, ko valsts vai pašvaldība ņem noteiktos apmēros no savas valsts teritorijas iedzīvotājiem un saimniecībām, vispārīgo izdevumu segšanai. Ja to nemaksā, tad piemēro administratīvo metodi - atsūta paziņojumu, par to, ka nav samaksāts, bet, ja uz šo paziņojumu nereaģē, tad tiek piemērota tiesas metode - parādu piedzīšana caur tiesu.¹

Nodokļi sastāv no vairākiem obligātiem elementiem, kuriem jābūt atrunātiem nodokļu likumos. Visiem nodokļiem visā pasaulē nodokļu elementi ir vieni un tie paši, tomēr katrā valstī tie tiek izmantoti un lietoti dažādi, kas ir pilnīgi saprotams. Tāpēc pasaulē nav divu vienādu nodokļu sistēmu. Tas ir izskaidrojams ar vairākiem faktoriem:

- dažādu valsts attīstības līmeni;
- atšķirīgiem lēmumiem par valsts lomu ekonomikā;
- atšķirīgas prioritātes;
- atšķirīgas tradīcijas, kultūra, reliģija u. citi²

1.1.1 Nodokļu maksātājs

Par nodokļu maksātāju var būt gan fiziskas, gan juridiskas personas. Ļoti būtisks ir jautājums par iekasējamo nodokļu sadalījumu starp šīm grupām. Kas būs galvenie nodokļu maksātāji? Atbilde ir ar ļoti nopietnām ekonomiskām, sociālām un politiskām sekām.

Izvēloties fiziskās personas par galveno maksātāju grupu, jāatceras, ka tam var sekot spriedze un neapmierinātība sabiedrībā, neapmierinātība ar valdību. Ekonomiski tas var izpausties kā pirkjspējas krišanās, iedzīvotāju ienākumu samazināšanās, kas atstāj negatīvu

¹ Brīvā enciklopēdija Vikipēdija, Nodoklis, <http://lv.wikipedia.org/wiki/Nodoklis>

² Lūcija Kavale, Aina Joppe, Nodokļu politikas un administrēšanas pamati, Latvijas universitāte, 2008, 78. lpp., 14. lpp.

ietekmi uz biznesa attīstību. Bez tam, sabiedrība nav sociāli vienveidīga. Ikvienā sabiedrībā jāņem jautājums, vai nodokļi vienādi tiks attiecināti pret rezidentiem un nerezidentiem. Nostāja var būt atšķirīga atkarībā no nodokļu veida un valsts mērķiem gan fiskālajā, gan regulējošajā jomā.

Taisnīgas nodokļu politikas ieviešanas nolūkā tālāk sabiedrības indivīdi var tikt skatīti no vairākiem aspektiem, piemēram, nodokļu politika var būt atšķirīga pret:

- personām, kuras gūst ienākumus (ienākumu veids, regularitāte, lielums; iekšzemē, ārvalstīs u. tml.);
- personām, kuras veic saimniecisko darbību;
- personām, kuras nodarbina darba ņēmējus;
- pašnodarbinātām personām;
- personām, kurām pieder īpašums;
- personām, kuras nomā īpašumu u. tml.

Sabiedrības indivīdi var tikt grupēti arī

- pēc vecuma,
- pēc veselības stāvokļa,
- pēc ģimenes stāvokļa – apgādājamie.

Līdzīgi ar nodokļu maksātājiem - juridiskām personām. Vispirms jāatceras, ka, nosakot juridiskās personas par galvenajiem nodokļu maksātājiem, valdība riskē zaudēt autoritāti, jo uzņēmēji apgalvos, ka nodokļu politika grauj ekonomiku, neļauj attīstīties uzņēmējdarbībai, un tas savukārt ietekmē nodarbinātību un iedzīvotāju ienākumus. Valdību iespējas ir sadalīt juridiskās personas vairākos veidos:

- rezidenti,
- nerezidenti,
- pēc uzņēmējdarbības veida (bankas, apdrošinātāji, ražošana, pakalpojumi u. c.),
- pēc apgrozījuma apjoma,
- pēc peļņas līmeņa,

- pēc strādājošo skaita,
- uzņēmuma statuss: akciju sabiedrība, SIA, individuālais uzņēmums u. tml.,
- privātuzņēmums, valsts uzņēmums, valsts iestāde (skola, slimnīca, pansionāts), nevalstiska organizācija u. tml.

Nodokļu maksātāji kā nodokļu elements var veiksmīgi tikt izmantoti kopējās nodokļu politikas realizēšanā arī no cita viedokļa. Ja radusies nepieciešamība palielināt budžeta ieņēmumus kādu konkrētu izdevumu finansēšanai apstākļos, kad valdība solījusi nepalielināt nodokļus, kā arī neievieš jaunus nodokļus, pastāv iespēja palielināt jau esošo nodokļu maksātāju skaitu, nosakot par maksātājiem kādu maksātāju grupu, kura līdz šim attiecīgo nodokli nav maksājusi. Jāatceras, ka pasākums var arī neattaisnoties, tāpēc vispirms jāprognozē iespējamās izmaiņu sekas.

1.1.2 Nodokļu bāze jeb objekts

Nodokļu bāze ir nodokļu elements, kas nosaka, par ko vai no kā nodoklis tiks aprēķināts. Nodokļu bāze ir plaša un daudzveidīga. Apvienojot pēc viendabīgām pazīmēm visus nodokļu objektus, var izdalīt trīs to galvenās grupas:

- ienākumi,
- īpašums,
- izdevumi jeb patēriņš.

Tiešie nodokļi (reālie nodokļi (nodokļi no atsevišķiem nodokļu objektiem -zemes nodoklis, mājas nodoklis, aroda (amata) nodoklis, vērtspapīru nodoklis); personas nodokļi (nodokļi no personas nodokļu objektu kopuma – ienākumu nodoklis, īpašuma nodoklis, kapitāla pieauguma nodoklis, virspeļņas nodoklis, dāvinājumu (mantojuma) nodoklis, galvas nodoklis));

Netiešie nodokļi (individuālie netiešie (akcīzes); universālie netiešie (apgrozījuma, pievienotās vērtības un pārdošanas nodokļi); fiskālais monopols: muitas nodokļi (pēc izcelsmes (importa, eksporta, tranzīta), pēc mērķiem (fiskālie, protekcionisma, preferenciālie, antidempinga), pēc likmēm (specifiskie, vērtības, kombinētie)).

1.1.3 Nodokļu likme

Nodokļu likme ir konkrētā nodokļa lielums uz apliekamo vienību, tātad ļoti svarīgs nodokļu elements. Bez tam tiek uzskatīts, ka nodokļa likme no maksātāju viedokļa ir "vissāpīgākais" nodokļu elements, jo tas atbild uz jautājumu - cik jāmaksā. Ja likme būs pārāk augsta, nodokļu maksātāju reakcija var būt asa un valdībai nepatīkama.

Pasaules ekonomikas prakse un teorētiskie pētījumi liecina, ka atkarībā no tā, kādas nodokļu likmes tiek izmantotas, ir iespējams risināt visdažādākos ekonomiskos jautājumus, ietekmēt procesu virzību un tirgus dalībnieku uzvedību. Tādēļ likme ir uzskatāma par ļoti būtisku nodokļu elementu un tās noteikšanai ir jāpieiet ar vislielāko nopietnību.

Vispirms nepieciešams pieņemt lēmumu, vai attiecīgais nodoklis būs noteikts absolūtā summā vai procentos no bāzes lieluma.

Ja nodoklis noteikts absolūtā summā, fiksētā summā no katra nodokļu maksātāja, tiek uzskatīts, ka maksātājam ir iespējams aprēķināt savus pēc nodokļa ienākumus un skaidri apjaust maksājamo lielumu, jo tas nemainās atkarībā no bāzes lieluma.

Ja likme noteikta procentos no bāzes lieluma (ienākumu apjoms, īpašuma vērtība, preces cena), tad maksājuma lielums "iet līdzī" bāzes izmaiņām.

Abām pieejām nodokļu teorijā ir gan atbalstītāji, gan kritiķi. Atbalstītāji apgalvo, ka konkrētā naudas summā noteiktie nodokļi ir skaidrāki un saprotamāki. Tie veicina maksātāju ekonomisko aktivitāti, jo viņiem ir pārlicība, ka, gūstot lielākus ienākumus vai palielinot īpašumu, lielāka to daļa paliks pašu rīcībā un nodokļa summa nepieaugs, līdz ar to tie ir taisnīgāki. Tādēļ tiek ieteikts izmantot šādas nodokļu likmes. Ir piedāvājums noteikt galvas naudu - tas nozīmē, ka katram noteiktu vecumu sasniegušam iedzīvotājam šis maksājums kļūst obligāts neatkarīgi no tā, vai viņam ir ienākumi vai nav, un tāpat attiecībā uz īpašumu.

Turpretī tie, kuri noliedz šādu pieeju, norāda, ka tieši tā ir nodokļu sistēmas netaisnība, ka visiem jāmaksā viena un tā pati summa, neskatoties uz ienākumu lielumu. Šādā stāvoklī maksātāji nav vienādi. Vienu un to pašu nodokļa summu katrs izjūt citādi, tādēļ noteikti iesaka lietot procentuālās likmes, uzskatot tās par taisnīgas nodokļu sistēmas pamatnosacījumu.

Pasaulē tiek izmantotas abas pieejas likmju noteikšanā. Katram nodoklim vai citam obligātajam maksājumam tiek piemeklēts racionālākais likmes veids.

Procentuālo likmju lietošanas mehānisms var būt dažāds atkarībā no mērķiem, kurus grib sasniegt ar nodokļu palīdzību. Likme var būt noteikta kā proporcionāla pret bāzi, kā progresīva pret bāzi un regresīva pret bāzi.

1. Proportcionāla pret bāzi.

Proportcionālā likme nozīmē, ka katram maksātājam būtu nodokļos jāziedo vienāda proporcija no saviem ienākumiem. Tas nozīmē, ka likme visiem ir vienāda, bet budžets saņem no katra maksātāja atšķirīgu naudas summu atkarībā no bāzes lieluma. Par šīs likmes pozitīvajām un negatīvajām pusēm starp ekonomistiem nav vienprātības. Vieni šādu pieeju uzskata par taisnīgu, citi gluži otrādi - par netaisnīgu.

2. Progresīva pret bāzi.

Progresīvās likmes gadījumā ir iespējami dažādi varianti:

- lēcienveidīgs tarifs,
- lineārā progresija,
- paātrinātā progresija,
- novilcinātā progresija.

Progresīvo likmju būtība ir tāda, ka nodokļu slodze starp maksātājiem tiek sadalīta atbilstoši nodokļu bāzes lielumam. Jo lielāka bāze, jo augstāka likme. Progresīvās likmes atbilst maksātspējas principam, kas balstīts uz vienlīdzīgas ziedošanas koncepciju. Šī teorija aizstāv viedokli, ka progresīvās likmes nodrošina maksātāju interešu aizstāvību. Valstis, kurās tiek piemērotas progresīvas likmes, balstās uz mazturīgo slāņa aizsardzības un taisnīguma principiem. Progresīvās likmes arī tiek izmantotas, lai zināmā mērā ierobežotu lielražošanas attīstību un lielkapitāla rašanos valstī, ja tas nav vēlams.

Pasaulē progresīvās likmes ir samērā populāras, tās izmanto, lai apliecinātu valdības sociālās aizsardzības politiku.

Tomēr jānorāda, ka ekonomikas literatūrā ir arī pretējs viedoklis, proti, progresīvās likmes nav taisnīgas. Arī šim viedoklim ir spēcīgi argumenti. Visbiežāk tiek minēts, ka progresīvās likmes bremzē progresu un attīstību, jo situācijā, kad intensīvāka darba rezultātā ir gūti lielāki ienākumi, valsts ar paaugstinātu likmju palīdzību lielāku daļu paņem sev.

Lai rastu atbildi uz jautājumu, vai progresīvās likmes ir labas vai sliktas, jārisina vēl viena problēma, par kuru parasti nediskutē. Runa ir par vienas likmes darbības robežām un arī par to, par cik procentu punktiem būs atšķirīga nākamā likme.

Ekonomiskie pētījumi rāda, ka šajā ziņā jābūt uzmanīgiem un ka konkrētie skaitļi jābalsta uz rūpīgiem aprēķiniem. Jāpārzina sabiedrības sadalījums atkarībā no ienākumu un bagātības lieluma, jāizmanto vidējā dzīves līmeņa, cenu, inflācijas un citi makroekonomikas rādītāji, tādā veidā nonākot pie iespējami optimāliem rādītājiem. Ir pierādīts, ka nepamatoti noteiktas vienas likmes darbības robežas pilnībā izkropļo progresīvo likmju ideju, turklāt vienlīdz sliktas ir gan ļoti šauras, gan ļoti plašas intervālu robežas.

Ja likmes pieaug ļoti bieži, ik pēc neliela bāzes pieauguma, tad ir grūti apgalvot, ka tām ir sociālās aizsardzības funkcija. Šajā gadījumā likmēm būs negatīvs efekts arī attiecībā uz ekonomiskās aktivitātes veicināšanu.

Savukārt, ja likme mainās tikai pēc ļoti ievērojama bāzes pieauguma, tad tā skar tikai nelielu turīgo sabiedrības daļu un vidējā cilvēka izpratnē likme vispār nav progresīva, jo robežas ir nereālas.

Valstīs ar augstu ienākumu slēpšanas līmeni vispirms jāveic pasākumi ienākumu legalizēšanai, jo pretējā gadījumā progresīva likme nekādā ziņā nerasniegs mērķi.

3. Regresīva pret bāzi.

Regresīvās likmes būtība ir tāda, ka, palielinoties nodokļa bāzei, likme samazinās. Ir viedoklis, ka šīs likmes var izmantot kā finanšu sviru ekonomiskās aktivitātes veicināšanai, peļņas un ienākumu kāpināšanai, tātad dzīves līmeņa uzlabošanai. Taču negatīvi ir tas, ka problemātiska ir jebkāda aktivitātes uzsākšana, jo šajā stadijā ienākumi ir vismazākie, bet nodokļi visaugstākie.

Ļoti svarīgs jautājums ir likmes lieluma noteikšana. Augstas likmes nesekmē ekonomikas attīstību, savukārt zemas likmes samazina budžeta ieņēmumus. Zemas likmes veicina un stimulē iniciatīvas pieaugumu, ekonomisko aktivitāšu sarosīšanos, tā rezultātā paplašinās ražošana un pieaug piedāvātais preču un pakalpojumu apjoms. Līdz ar to ievērojami palielinās nodokļu maksājumi budžetā. Šādu ekonomisko politiku dēvē par piedāvājuma ekonomiku. Piedāvājuma teorija uzskata, ka ir bīstami centienos pēc lielākiem budžeta ieņēmumiem neapdomīgi palielināt nodokļu likmes. Pārāk augstas nodokļu likmes

izraisa vēlēšanos izvairīties no nodokļu maksāšanas. A. Lafers pierādīja, ka nodokļu slodzei ir kritiskā robeža, aiz kuras sākas negatīvs efekts - nodokļu ieņēmumi budžetā samazinās, jo pārlietu lieli nodokļi ir izsaukuši ražošanas sašaurināšanos, vēlēšanos izvairīties no nodokļiem. Lai palielinātu budžeta ieņēmumus, likmes nepieciešams stingri kontrolēt un atkarībā no tirgus situācijas veikt korekcijas.

1.1.4 Nodokļu atvieglojumi

Nodokļu atvieglojumi arī ir viens no ļoti diskutabliem nodokļu elementiem, un šajā sakarā pastāv divi pretēji viedokļi. Viens no tiem uzsver atvieglojumu pozitīvo lomu ekonomikā un sabiedrībā. Tiek apgalvots, ka atvieglojumi

- veicina noteiktu ekonomisko aktivitāšu attīstību;
- ņem vērā maksātspēju;
- sekmē investīciju piesaisti;
- ir iespējams īpaši stimulēt atsevišķus darbības veidus, nozares, kurās vēlas panākt pieaugumu;
- stimulē investīcijas izglītībā, kultūrā, zinātnē u. tml.
- veicina eksportu;
- veicina mazattīstīto reģionu attīstību;
- aizsargā atsevišķus sabiedrības slāņus u. c.

Nodokļu atvieglojumi izpaužas visdažādākajos veidos:

- likmes samazinājums,
- neapliekamās daļas palielinājums,
- apliekamās daļas samazinājums,
- nodokļu brīvdienas,
- nodokļu kredīti u. tml.

Otrs, pretējs viedoklis attiecībā uz nodokļu atvieglojumiem, ir tāds, ka tiem ir negatīva ietekme. Pirmkārt, tie kropļo pašu nodokļu būtību, jo samazina budžeta ieņēmumus, kuru

nodrošināšana ir nodokļu galvenais rašanās arguments un misija. Otrkārt, atvieglojumi rada novirzes un izkropļojumus tirgū, jo atsevišķi maksātāji tiek nostādīti privilīģētā stāvoklī, mākslīgi tiek celta konkurētspēja. Bez tam bieži vien šie atvieglojumi izrādās samērā neekonomiski. Daudzu valstu pieredze rāda, ka, piemēram, nodokļu brīvdienām ir īstermiņa efekts, turklāt bieži tās tiek izmantotas, lai likumīgi izvairītos no nodokļiem. Treškārt, ja valstī plaši tiek praktizēti nodokļu atvieglojumi, tad jārēķinās, ka krietni sarežģītāks kļūs nodokļu administrēšanas process. Administrēšana kļūs sarežģītāka, darbietilpīgāka un dārgāka.

1.1.5 Samaksas termiņi

Lai nodoklis būtu pilnīgs, jāparedz nodokļu samaksas termiņi un nomaksas kārtība. Nosakot termiņus, ir jāievēro vairāki apsvērumi. Viens no apsvērumiem ir jau norādītā nepieciešamība nodrošināt budžeta ieņēmumus. Otrs - nodrošināt budžeta ieņēmumu regularitāti. Trešais apsvērumis ir ieņēmumu prognozējamība. Ieņēmumu termiņus var noteikt dažādi. Iespējami:

- periodiski maksājumi (PVN, UIN u. c.);
- vienreizēji maksājumi (darījuma nodokļi - pērkot precis, pārdodot īpašumu u. tml.).

Jārēķinās, lai uzņēmumu grāmatvežiem nebūtu lieks darbs ar biežiem, bet nelieliem nodokļu pārskaitījumiem. Jādomā arī par nodokļu administrētāju spēju savlaicīgi apstrādāt informāciju.

1.1.6 Budžets, kurā ieskaita nodokli

Nodokļa attiecināšana uz konkrētu budžetu vai mērķa fondu ir svarīga valsts aktivitāte, kas nodrošina nodokļu politikas atklātumu un mērķtiecību.

1.1.6 tabula

Nodokļu ieņēmumu sadalījums pa budžetiem³

Nodoklis	Valsts pamatbudžets	Valsts speciālais budžets	Pašvaldību budžeti
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	100%		
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	20%		80%
Nekustamā īpašuma nodoklis			100%
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas		100%*	
Pievienotās vērtības nodoklis**	100%		
Akcīzes nodoklis	100%		
Vieglo automobiļu un motociklu nodoklis	100%		
Izložu un azartspēļu nodoklis			
- no azartspēlēm	75%		25%
- no valsts mēroga izlozēm	100%		
- no vietējā mēroga izlozēm			100%
Muitas nodoklis***	100%		
Dabas resursu nodoklis			
- par dabas resursu ieguvī vai vides piesārņojumu	40%		60%
- par radioaktīvo vielu ieviešanu	70%		30%
- par bīstamo atkritumu sadedzināšanu un zemes dziļderīgo īpašību izmantošanu			100%
- par videi kaitīgām precēm u. c.	100%		
- par akmeņoglēm, koksni un lignīti	100%		
Elektroenerģijas nodoklis	100%		

Daļa ieņēmumu tiek ieskaitīta fondēto pensiju sistēmā.

Katru gadu tiek noteikta konkrēta summa, kuru no PVN ieņēmumiem ieskaita Eiropas Savienības budžetā.

*** No muitas nodokļa kopējiem ieņēmumiem 75% tiek ieskaitīti Eiropas Savienības budžetā.

Latvijas situācija tiek raksturota ar augstu finanšu centralizācijas pakāpi, jo pamatā visi galvenie nodokļi tiek ieskaitīti valsts budžetā. Latvijas Valsts budžeta ieņēmumiem ir divas daļas: ieņēmumi no visa veida nodokļiem un ieņēmumi, kas nav saistīti ar nodokļu iekasēšanu. Tikai neliela daļa ir pašvaldību ieņēmumu avots. Tāpat arī jānorāda, ka Latvijā tikai vienu nodokli - valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas - var dēvēt par iezīmētu maksājumu, tas nozīmē maksājuma piesaisti speciālajam budžetam. Pasaules praksē ir atšķirīga pieeja gan attiecībā uz pašvaldību finanšu nodrošinājumu, gan speciālajiem budžetiem.

³ Lūcija Kavale, Aina Joppe, Nodokļu politikas un administrēšanas pamati, Latvijas universitāte, 2008, 78. lpp., 25. lpp.

1.1.7 Sankcijas

Ir uzskats, ka attiecībā uz nodokļiem svarīgi norādīt sankcijas, kādas sekos likuma neievērošanas gadījumā. Sankcijām jābūt nepārprotami formulētām, kā arī reālām un realizējamām. Nodokļu sistēmā piemēro tādas sankcijas, ka:

- soda nauda,
- uzņēmējdarbības apturēšana,
- licences atņemšana,
- mantas konfiskācija,
- parādu cietums,
- nodokļu nemaksātāju negatīvā reklāma u. c.

Svarīgi ir konsekventi ievērot likumā noteiktās sankcijas, kā arī neradīt izņēmumu precedentus, kas var radīt iespaidu, ka ir iespējams kaut kādos apstākļos nesodīti pārkāpt nodokļu likumdošanu.

Kopumā redzams, ka nodokļu sistēmas veidošana ir sarežģīts process. Rūpīgi analizējot situāciju valstī, ir jāizvēlas piemērotākie nodokļu elementu lietošanas varianti. Katram nodoklim nepieciešama individuāla pieeja, bet tai pašā laikā jāredz lietas kompleksi - kā nodokļi ietekmēs ekonomikas attīstības un sabiedrības labklājības līmeni kopumā.⁴

1.2 Nodokļu Politika

Nodokļu politika kā fiskālās politikas sastāvdaļa nosaka vispārējo stāvokli nodokļu jomā un nodokļu sistēmas raksturojumu. Fiskālā politika ir ekonomikā lietots termins, kas apzīmē valdības pamatnostādņu un lēmumu kompleksu, kas nosaka to, kā tiek veikti valsts finanšu tēriņi un to, kā tie tiek segti.

Ekonomistu rokās ir divi spēcīgi ieroči: fiskālā un monetārā politika. Monetāro politiku virza valsts banka - tā regulē naudas pirkjspēju, daudzumu, segumu utt. Fiskālā politika ir

⁴ Lūcija Kavale, Aina Joppe, Nodokļu politikas un administrēšanas pamati, Latvijas universitāte, 2008, 78. lpp., 12-30. lpp

nodokļu politika, ar kuras palīdzību tiek iegūta lielākā daļa no valsts budžeta.⁵ Mūsdienu nodokļu politikai ir jābūt par valsts pasākumu kopumu, kas virzīti uz ekonomiskās izaugsmes stimulēšanu, augstu finanšu rezultātu sasniegšanu, ievērojot nodokļu maksātāju intereses un tiesības. Fiskālā politika darbojas arī kā viens no valdības instrumentiem valsts konkurētspējas veidošanā. Konkurētspējas uzlabošanā un nodrošināšanā būtiska loma ir nodokļu politikai. Valdības īstenotā nodokļu politika ir jābūt vērstai uz uzņēmējdarbības vides uzlabošanu, vienlaicīgi nodrošinot stabilus nodokļu ieņēmumus valsts budžetā, uzlabojot nodokļu iekasēšanu. Katrā valstī nodokļu politikai ir sava specifika, kuru nosaka sociāli ekonomiskās atšķirības, mentalitāte un nacionālās tradīcijas. Lielākoties mūsdienu nodokļu politika ir virzīta uz nodokļu sloga samazināšanu, samazinot nodokļu skaitu, nodokļu apmērus vai vienkāršojot fiskālās procedūras (samazinot nodokļu saistību izpildes izmaksas). Taču pastāv arī izņēmumi, valstis kur tiek palielināts procedūru skaits vai tiek sarežģītas administrēšanas procedūras. Jebkuras nodokļu politikas pamatā ir nodokļu uzlikšanas principi. Ar nodokļu uzlikšanas principiem saprot pamatnoteikumus nodokļu uzlikšanas sistēmai. Sākotnēji tos bija noformulējis Ā. Smits, uzskatot par tādiem:⁶

- taisnīgumu,
- noteiktību,
- ērtumu,
- izmaksu ekonomiju.

Vācu finansists A. Vāgners (Adolph H. G. Wagner (1835 -1917)) sistematizējis šos principus šādi:

- Finanšu principi (nodokļu ieņēmumu pietiekamība un elastība).
- Tautsaimniecības principi (nodokļu uzlikšanas avota izvēle, nodokļu veidu kombinācija).

⁵ Brīvā enciklopēdija wikipēdija, Fiskālā politika, http://lv.wikipedia.org/wiki/Fisk%C4%81%C4%81_politika

⁶ Kārlis Ketners, Olga Lukašina, Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi, Merkūrijs LAT, 2008, 18. lpp

- Ētiskie jeb taisnīguma principi (nodokļu iekasēšanas vispārīgums un vienmērīgums).
- Administratīvi tehniskie (nodokļu vadības) principi (nodokļu noteiktība, samaksas ērtums un iekasēšanas (saistību izpildes) izmaksu optimizēšana).

Savukārt krievu finansists N. Turgeņevs (1789—1871) savā darbā „Nodokļu teorijas pieredze sistematizējis 5 nodokļu iekasēšanas noteikumus:

- Vienmērīgs nodokļu sadalījums - nodokļiem jāatbilst nodokļu maksātāja ienākumiem.
- Nodokļu noteiktība - skaidrība attiecībā uz maksājamo nodokļu lielumu un termiņiem.
- Nodokļu iekasēšana ērtākajā laikā - nodokļu sloga samazināšana ietver arī labvēlīgu nodokļu iekasēšanas termiņu noteikšanu.
- Nodokļu sloga pārlikšana uz tīro ienākumu - „iekasēt nodokļus nevis no kapitāla, bet no tīrās peļņas”.
- Lēta nodokļu iekasēšana — nodrošināt vismazākos izdevumus nodokļu iekasēšanai.

Nodokļu politikas jautājumi valstīs pārsvarā ir augstākās likumdevēja vai izpildvaras institūcijas, kas īsteno to ar izpildvaras speciālo institūciju palīdzību, piemēram, Ministru kabinets, Finanšu ministrija, Nodokļu ministrija.

Nodokļu politika ir instruments, ar kura palīdzību var ietekmēt valsts ekonomiku un stimulēt vai bremsēt kādas nozares (tautsaimniecības sektora) attīstību, ietekmēt kādas valsts teritorijas attīstības tempus, noteikt īpašus nosacījumus kādai noteiktai nodokļu maksātāju kategorijai. Šādu lēmumu pieņemšana parasti izkropļo konkurences apstākļus valstī un ne vienmēr sasniedz sākotnējo mērķi, ne vienmēr labumus gūst nodokļu maksātājs, uz kuru konkrētais atvieglojums vērsts. Tādēļ ļoti būtiski, ieviešot kādu īpašu režīmu nodokļu

piemērošanas jomā kādai konkrētai maksātāju kategorijai, izvērtēt labumu, ko gūst nodokļu maksātājs, valsts budžets un kā tiek ietekmēti citi ekonomiskie rādītāji.

Katrai valstij, nodrošinot nodokļu sistēmas uzbūvi jāievēro gan klasiskie principi (vienmērīgums, taisnīgums, noteiktība, ērtums, gan arī politiskie principi (minimāli, bet pietiekami resursi budžeta mērķu sasniegšanai, minimāli, bet pietiekami izdevumi nodokļu administrēšanai, nodokļi nedrīkst traucēt konkurencei, tiem jāatbilst struktūrpolitikai, jānodrošina dubultās nodokļu uzlikšanas novēršana). Konstruējot nodokļu mehānismu, risina jautājumus par:

- Fizisko un juridisko personu nodokļu slogu.
- Ražošanas un mājsaimniecību rādītāju struktūrai atbilstošu nodokļu politiku.
- Nodokļu likmēm.

Tāpat kā fiskālai politikai kopumā, nodokļu politika arī ir diskrecionārā (īsteno atbilstoši "diskrētiem" valdības lēmumiem par nodokļu struktūras un nodokļu likmju noteikšanu) un automātiskā (īsteno jau iestrādāto tiesību normu - "stabilizatoru" ietvaros, kas paši reaģē uz ārējās vides izmaiņām).

Atkarībā no ekonomiskā cikla posma nodokļu politika tiek izmantota ierobežojošiem vai stimulējošiem mērķiem. Ierobežojošo nodokļu politiku lieto ekonomiskās izaugsmes posmā, lai nodrošinātu pieprasījuma ierobežošanu. Stimulējošo nodokļu politiku izmanto ekonomikas krituma periodā, stimulējot bezdarba samazināšanos un attiecīgi pieprasījuma pieaugumu.

Par galveno nodokļu politikas rādītāju parasti kalpo nodokļu slogs, kas noteikts procentos no iekšzemes kopprodukta (IKP), kurš attiecīgi parāda, kāda daļa no IKP tiek pārdalīta ar valsts nodokļu politikas palīdzību.⁷

Jebkuras nodokļu politikas pamatā ir nodokļu aplikšanas principi. Ar šādiem nodokļu aplikšanas principiem saprot pamatnoteikumus nodokļu uzlikšanas sistēmai. Klasiskajā ekonomiskajā teorijā ir noformulēti efektīvas nodokļu sistēmas veidošanas pamatprincipi, no kuriem būtiskākie ir šādi:

⁷ Kārlis Ketners, Olga Lukašina, Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi, Merkūrijs LAT, 2008, 20. lpp

- *Ekonomiskā efektivitāte.* Nodokļu sistēma nedrīkst izjaukt efektīvu resursu sadalīšanu valsts ekonomikā. Nepārdomātas rīcības rezultātā var izveidoties situācija, kad kapitāls tomēr aizplūst no valsts, kas negatīvi ietekmē valsts tautsaimniecību. Valdības uzdevums ir sekot šādām tendencēm un savlaicīgi izvērtēt radušos situāciju. Šo procesu var ietekmēt ar nodokļu sistēmas palīdzību.

Šādā situācijā nepieciešams izvērtēt nodokļu sistēmas deformējošo efektu uz kapitāla tirgu, kā arī noteikt ekonomiskā kaitējuma pakāpi, kas radusies nodokļu politikas realizēšanas rezultātā. Turpmākā rīcība virzāma uz alternatīvu priekšlikumu izstrādāšanu mainot esošo nodokļu nosacījumus par labu tautsaimniecības interesēm stimulējot kapitāla (noguldījumu) veidošanos, kuru varētu izmantot par iekšzemes investīciju avotu ekonomikas ilgtermiņa attīstībai.⁸

- *Vienkārša administrēšana.* Nodokļu sistēmai ir jābūt viegli un lēti pārvaldāmai. Veidojot nodokļu sistēmu nepieciešams izvērtēt to administrēšanas kārtību un mehānismu, kura pamatprincipam jābūt, - mazāk izmaksu nodokļu iekasēšanai.

- *Elastīgums.* Nodokļu sistēmai jābūt elastīgai, tai ātri jāreaģē uz ekonomisko apstākļu izmaiņām. Tas nozīmē, ka nodokļu sistēma ir izveidota tā, lai vienlaicīgi ar tautsaimniecības attīstības uzlabošanos palielinātos arī nodokļu ieņēmumi, turklāt papildus nepalielinot nodokļu likmes, ar nodokli apliekamo bāzi vai mainot citus nosacījumus nodokļu likumos. Viens no aktuālākajiem valstiskas nozīmes uzdevumiem ir nodrošināt Latvijas integrāciju Eiropas ekonomiskajā sistēmā. Notiekošā nodokļu sistēmas reforma paredz mainīt tās struktūru, palielinot nodokļu ieņēmumus no patēriņa un tos samazinot no ienākumiem. Nodokļu sistēmas elastīgums izpaužas maksājumu atvieglojumos, diferencētajās nodokļu likmēs, valsts atsevišķu reģionu ekonomiskās attīstības sekmēšanā un citos nosacījumos, kurus paredz likumdevējs, pieņemot attiecīgo nodokļu likumu. Nodokļu sistēmai jābūt elastīgai un jāpielāgojas ekonomikas attīstības tendencēm. Tajā pašā laikā nodokļu sistēmai un valsts politikai šajā jomā ir jābūt stabilai un diezgan stingrai, pretējā gadījumā uzņēmēji nevarēs prognozēt pieņemamo lēmumu sekas. Tas radīs šķēršļus uzņēmējdarbības attīstībai.

- *Objektivitāte.* Nodokļu sistēmai jābūt objektīvai, tas ir korektai attiecībā pret dažādiem nodokļu maksātājiem. Tai jābūt godīgai un vienlīdz jāaptver visi nodokļu maksātāji. Pastāv sociāldemokrātisks uzskats un liberāls uzskats. Sociāldemokrāti uzskata, ka, jo lielāki

ienākumi, jo lielākam jābūt nodokļu slogam. To var panākt, ienākumiem piemērojot progresīvās nodokļu likmes. Savukārt liberāli uzskata, ka nodokļiem ir jābūt kā samaksai par valsts sniegtajiem pakalpojumiem, t.i., nodokļu sistēmai jābūt veidotai tā, lai lielākus nodokļus maksātu tās personas, kas vairāk izmanto valsts pakalpojumus;

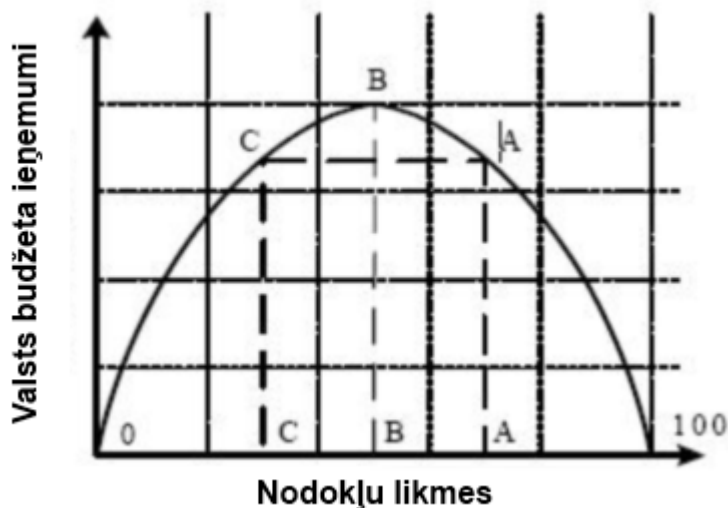
- *Politiskā atbildība.* Politiku uzdevums ir veidot elastīgu, godīgu, efektīvu un vienkāršu nodokļu sistēmu. Tai jābūt izveidotai tā, lai nodokļu maksātāji varētu apzināties, kādi nodokļi un par ko tie viņiem jāmaksā. Nodokļu politikai precīzi jāatspoguļo nodokļu maksātāju vēlmes un to prioritātes uzņēmējdarbībā. Nodokļu sistēmai jābūt arī saprotamai un stabilai ilgākā laika posmā, lai nodokļu maksātāji varētu pieņemt ilgtermiņa lēmumus.⁹

Nodokļiem pēc savas būtības nevajadzētu negatīvi ietekmēt ekonomiku, pazemināt preču un pakalpojumu konkurētspēju tirgū. Augsti nodokļi samazina potenciālos ienākumus, var samazināt investīciju apjomu, veicināt kapitāla eksportu, kā arī sekmēt „ēnu ekonomiku”. Nesamērīgi augsti nodokļi no zemiem ienākumiem, var radīt situāciju, ka cilvēki nav ieinteresēti maksāt nodokļus, piemēram, pilnībā deklarēt savus ienākumus no kuriem ir jāveic nodokļu maksājumi. Katra valsts ir radījusi normatīvo aktus, kas paredz soda sankcijas par izvairīšanos no nodokļu nomaksas, arī mūsu valstī likumdevējs ir paredzējis gan administratīvo, gan kriminālatbildību par šāda veida pārkāpumiem. Pēc autora domām, ne vienmēr ar soda sankcijām var panākt vēlamu rezultātu. Iedzīvotāju izglītošana nodokļu jautājumos, ir pamats tam, lai subjekts, kas ir nodokļu maksātājs, izprastu nodokļa maksāšanas nepieciešamību.

Jebkurā sabiedrībā un visos laikos, kamēr vien pastāvējuši nodokļi, aktuāls ir bijis jautājums par optimālu nodokļu likmju noteikšanu, kā arī par to, vai nodokļu likmju palielināšanu vienmēr var nodrošināt absolūtas nodokļu summas pieaugumu. Šīs likumsakarības analizē ASV ekonomists Artūrs Lafērs, savos pētījumos atklājot sakarību starp ieņēmumiem valsts budžetā un nodokļu likmēm. Šo sakarību sauc par Lafēra līkni. Tā apstiprina ekonomikas zinātnē izteikto pieņēmumu, ka sasniedzot zināmu nodokļu likmes lielumu un turpinot to palielināt, absolūtā nodokļu masa samazinās. Palielinot nodokļu likmes, pieaug arī nodokļu ieņēmumi, taču ir kāds lūzuma punkts, kad, turpinot palielināt nodokļu likmes, nodokļu ieņēmumi samazinās. Iemesli- samazinās ražošana, pieaug ēnu ekonomikas sektors. Augstas nodokļu likmes nesekmē ekonomikas attīstību. Sasniedzot zināmu robežu, tā

⁹ Kodoliņa-Miglāne I. Nodokļi Latvijā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā, Rīga: Turība, 2005.g., 19. - 21.lpp

veido negatīvu efektu, t.i., samazina nodokļu ieņēmumus. Lūzuma punkts ir punktā B (1.2 att.).¹⁰

1.2 att. Lafēra līkne¹¹

Lafēra līknes kontekstā, valsts uzdevums ir īstenot optimālo nodokļu sistēmu, kas nodrošinātu optimālu nodokļu summu, bet likmes nepaaugstinātu, kā arī uzņēmējā un darbiniekā neradītu savu ienākumu palielināšanas intereses zudumus vai nelegālu darbību attīstību. Jāatzīmē, ka optimālās nodokļu likmes robežas noteikšana ir aktuāla visām valstīm ar pārējas ekonomiku, kur nodokļu maksāšanas tradīcijas nav attīstītas un valdībām vairāk raksturīga vēlme papildināt budžetu, neņemot vērā faktu, ka pārmērīgie nodokļi palielina izvairīšanos no nodokļu nomaksas un tādējādi samazina budžeta ieņēmumus.

Atkarībā no ekonomiskā cikla posma, nodokļu politika tiek izmantota ierobežojošiem vai stimulējošiem mērķiem.

Stimulējošā nodokļu politika tiek izmantota pie ekonomiskā krituma, stimulējot bezdarba samazināšanos un attiecīgi pieprasījuma pieaugumu. Atkarībā no sociāli politiskajiem faktoriem valstis var izvēlēties vai nu maksimālo nodokļu politiku, vai nu optimālo nodokļu politiku (samazinot sociālās programmas) un augsto nodokļu politiku (izmantojot nodokļus, kā instrumentu iekšējā kopprodukta pārdalei).

¹⁰ Lilje H., Paaugstinātais PVN visvairāk ietekmēs zemāko ienākumu guvējus, http://www.diena.lv/lat/tautas_balss/lasitaji_raksta/paaugstinatais-pvn-visvairak-ietekmes-zemako-ienakumu-guvejus, 2008.g.

¹¹ Ketners K. Nodokļu plānošana, Rīga: RTU izdevniecība, 2007., 21.lpp

Augsto nodokļu sloga politika ir raksturīga valstīm, kur ilgi pie varas ir sociāldemokrātiskās partijas. Lai arī iedzīvotāji lielāko daļu no saviem ienākumiem ar nodokļu starpniecību pārskaita budžetā, viņi pretī saņem ievērojamas sociālās garantijas.

Optimālo nodokļu (racionāla) politika- valsts cenšas sabalansēt komersantu un darba devēju intereses ar valsts sociāli ekonomisko attīstību.

Bez šiem nodokļu politikas veidiem iespējama arī „nepareiza nodokļu politika”, kas izpaužas, kā ekonomisko procesu ignorēšana, nodokļu maksātāja spēju un iespēju neizvērtēšana, kā arī nodokļu politikas politizācija politisku mērķu (problēmu) risināšana ar nodokļu aplikšanu.¹²

¹² Brīvers I., Ko darīt ar nodokļiem, <http://www.financenet.lv/printArticle.php?id=158867> , 2007.g.

2. Progresīvais nodoklis Eiropā

Eiropas Savienības darbojas sarežģītas un daudzlīmeņu nodokļu sistēmas. Vienu un to pašu nodokļu nozīmīgums katrā valstī ir citāds. Piemēram, netiešo nodokļu daļa budžetā Francijā 1996. Gadā sasniedza 62.7%, bet Nīderlandē – 41.3%. Makro līmenī netiešo un tiešo nodokļu attiecība raksturo dažādu nodokļu sistēmas ietekmi uz patēriņa vai ražošanas procesu. Šī starpība nosaka atšķirīgu principiālo pieeju.

Nodokļu dalījumā vislielākās atšķirības ir tiešo nodokļu (it īpaši ienākuma nodokļu) iekasēšanā.

Uzņēmuma ienākuma nodokļu likmju starpība ir sevišķi liela: šis nodoklis sasniedz no 10% Īrija līdz 50% Vācijā. ES valstīs nav vienotas ar nodokli apliekamā objekta definīcijas. Ne visās valstīs ir vienotas nodokļa likmes, pārsvarā darbojas progresīvas sistēmas, atkarība no peļņas sadales kārtības. Dividenžu aplikšanai ar ienākuma nodokli ir dažādas pieejas. ES iesaka noteikt uzņēmuma ienākuma nodokļu likmju līmeni 30-40% intervālā.

Iekasējot iedzīvotāju ienākuma nodokli, gandrīz visās ES valstīs tiek lietota progresīvo likmju sistēma, bet ar ļoti diferencētu progresijas raksturojumu, dažādām pamata un maksimālajām nodokļa likmēm, rezidentu un rezidentu dalījumu, dažādu pieeju ārvalstīs gūto ienākumu aplikšanā ar nodokļiem. Dažās valstīs noteikts arī iedzīvotāju kapitāla pieauguma nodoklis.¹³

¹³ Dunska M. Eiropas savienības ekonomikas pamati - Rīga: Rasa ABC, 2001, 81. Lpp.

Lai gūtu vispārīgu priekšstatu par progresīvā nodokļa pielietojumu pasaulē, ieskatīsimies skaitļos un likmēs (skat. 2.1. tab.).

2.1. tabula

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes (ES, 2006.gads)¹⁴

Valsts	Vispārējā maksimālā likme	Citas likmes, nosacījumi un izmaiņas	Datums, no kura piemēro nodokļu konvenciju
Austrija	50,0	Pēc 2005.g. reformas atšķirīgas likmes - 0%, 38,333%, 43,596% un 50% - četru ienākumu grupām. Nodokļa atbrīvojums ir darba ņēmējam ar ienākumu līdz 15 800 eiro un pensionāriem (13 500 eiro). Augstākā likme ienākumiem virs 51 000 eiro.	01.01.2008
Beļģija	50,0	Dažādi piemērošanas varianti, ieskaitot laulāto ienākumu izlīdzināšanu.	01.01.2004
Bulgārija	24,0	Kopš 2006.gada trīs likmes - 20%, 22% un 24%. Ir noteikta bāzes summa - ~17 000 eiro gadā, kurai ir ievērojamas nodokļa atlaides.	01.01.2005
Čehija	32,0	Četras likmes. Zemākās 12% un 19%.	01.01.1996
Dānija	59,0	Progresīvais nodoklis. Zemākā likme - 5,48% (plus iekļauts arī municipālais nodoklis, kopš 2007.g. - 25,3%).	01.01.1994
Francija	40,0	Nodokļa sistēmā svarīga gada ienākumu deklarēšana, gada nodokli maksā atbilstoši progresīvai skalai.	01.01.2002.
Grieķija	40,0	Trīs likmes - 15%, 30% un 40%. Lielāko likmi maksā no ienākumiem virs 23 000 eiro.	01.01.2006.
Igaunija	23,0	2007.gadā - 22%; šogad - 21%.	01.01.2002.
Īrija	42,0	Divas likmes. Mazākā - 20%. Kopš 2007.gada otra, lielākā, likme ir 41% (ienākumiem virs 34 000 eiro gadā).	01.01.1999 06.04.1999. Īrijā
Itālija	39,0	Nodokļa skala no 23 līdz 43% (ienākumiem virs 75 000 eiro).	Parakstīta 21.05.1997., vēl nav spēkā

¹⁴ LSP, Kā velns no krusta, <http://www.latsocpartija.lv/?sect=69&cid=648&p=>

Kipra	30,0	Trīs likmes - 20%, 25% un 30%.	Uzsāktas sarunas
Latvija	25,0	Vispārējā likme kopš 1995.gada.	
Lielbritānija	40,0	2007. un 2008.gadā nodokļa likmes ir 10% (līdz 3270 eiro), 22% un 40% (virs 50 700 eiro). Šogad aprīlī tiks ieviestas tikai divas likmes - 20% un 40%. Vienlaikus budžetā paredzēts lielāks sociālais atbalsts; vecāka gadagājuma iedzīvotājiem (no 65 gadiem ~ 10 000 eiro gadā).	01.01.1997. Latvijā 1. un 6.aprīlī 1997.g. Lielbritānijā
Lietuva	27,0	2008.gadā likme - 24%.	01.01.1995
Luksemburga	39,0	Augstākā likme ienākumiem virs 34 501 eiro. Laulātajiem piemēro kopējo apliekamo ienākumu.	01.01.2007
Malta	35,0	Četras likmes - 0%, 15%, 25% un 35%. 0% likme ir ienākumam līdz 7600 eiro (vienai personai) un līdz 10 500 eiro (laulātajiem). Attiecīgi vairāk kā divreiz lielākiem ienākumiem piemēro 35%.	01.01.2001
Nīderlande	52,0	Progresīvais nodoklis, sākot no 33,65%.	01.01.1996
Polija	40,0	Trīs likmes - 19% (līdz 11 400 eiro), 30% un 40% (virs 22 500 eiro).	01.01.1995
Portugāle	42,0	Septiņas likmes - no 10,5% līdz 42,0% (ienākumiem virs 61 260 eiro).	01.01.2004
Rumānija	16,0	Līdz 2005.gadam bija 4 likmes - no 18% līdz 40%.	01.01.2003
Slovākija	19,0	Atteikusies no progresīvā nodokļa.	01.01.2001
Slovēnija	50,0	Trīs likmes, sākot no 16%.	01.01.2003
Somija	50,9	Progresīvais nodoklis. Kopš 2007.g. likmes no 9% līdz 32%. Iekļauts arī municipālais ienākuma nodoklis, vidējais ~ 18,46%.	01.01.1994
Spānija	45,0	Piecas līdzšinējās likmes (no 15% līdz 45%) 2007.gadā aizstātas ar četrām (no 24% līdz 43%).	01.01.2005
Ungārija	36,0	Divas likmes - kopš 2007.gada 18% (līdz 6800 eiro) un 36%.	01.01.2005
Vācija	42,0	Pamatlikme 15%. 42% jāmaksā no ienākumiem virs 52 152 eiro. Kopš 2007.gada vēl	01.01.1996

		viena augstā likme - 45% - ienākumiem virs 250 000 eiro. Sieva un vīrs katrs maksā no gadā kopā saskaitīto ienākumu divās daļās vienādi sadalītās summas. Neapliekamā summa - 7664 eiro, laulāto pārim - 15 329 eiro.	
Zviedrija	56,6	Iekļauts arī municipālais ienākuma nodoklis.	01.01.1994

2.1 Vācijas nodokļu sistēma

Saskaņā ar OECD 2009. gada pētījumu Vācijā nodokļu slogs ir viens no lielākajiem pasaulē. Īpaši augsts tas ir attiecībā uz zemu un vidēju ienākumu nodarbinātājiem, kuru nodokļu slogs var sasniegt 47,3%, kas ir otrs lielākais Eiropā. Bet arī lielo ienākumu guvēju starpā Vācijā ir ceturtais lielākais nodokļa slogs aiz Beļģijas, Ungārijas un Francijas. Īpaši ietekmēti ir viena vecāka ģimenes un ģimenes, kur abi vecāki strādā.

Situācija ir savādāka ģimenēm, kur strādā viens no vecākiem. Tā, piemēram, šādā ģimenē ar diviem bērniem, kur ienākumu līmenis ir vidējs nodokļu slogs ir tikai 36,4%. Vienlaicīgi pētījums arī parādīja, ka nodokļu slogs samazinās pieaugot ienākumiem. Piemēram, neprecējies nodarbinātais, kurš pelna 63'000 EUR gadā ir spiests maksāt 54% nodokļos, kamēr neprecējies nodarbinātais, kurš pelna 110'000 EUR gadā maksā 50% nodokļos.

Visas šīs būtiskās atšķirības veidojas, jo Vācijā ir progresīva ienākuma nodokļu likme, kura tiek aprēķināta pēc noteiktas formulas, un variē 0-45% diapazonā. Papildus tiek maksāts solidaritātes nodoklis, kura mērķis ir sniegt atbalstu no Rietumvācijas iedzīvotājiem Austrumvācijai. Tāpat tiek maksāts sociālais nodoklis, kura apjomam ir griezti (kā rezultātā, pelnot vairāk nodokļa slogs samazinās, neskatoties uz progresīvo likmi). Nodokļu atvieglojumi tiek piešķirti par bērniem un gadījumos, kad ir vienīgais ģimenes apgādātājs.

Tiesības lemt par nodokļiem ir dalītas – ir tādi nodokļi, par kuriem lemj tikai Federālā pārvalde (muita, u.c.), Federālā pārvalde kopā ar Zemju pārvaldi (lielākā daļa nodokļu), tikai Zemju pārvalde (akcīzes nodoklis) un pašvaldības un apriņķu pārvalde lemj par vietējiem nodokļiem, kā, piemēram, suņu nodokli.

Uz šī fona – nodokļu aprēķina sarežģītība, izņēmumi, atlaides un citiem specifiskiem nosacījumiem lēmumu pieņemšana – vērtējams arī tālākais tekstā norādītais.

Fakti par nodokļiem Vācijā

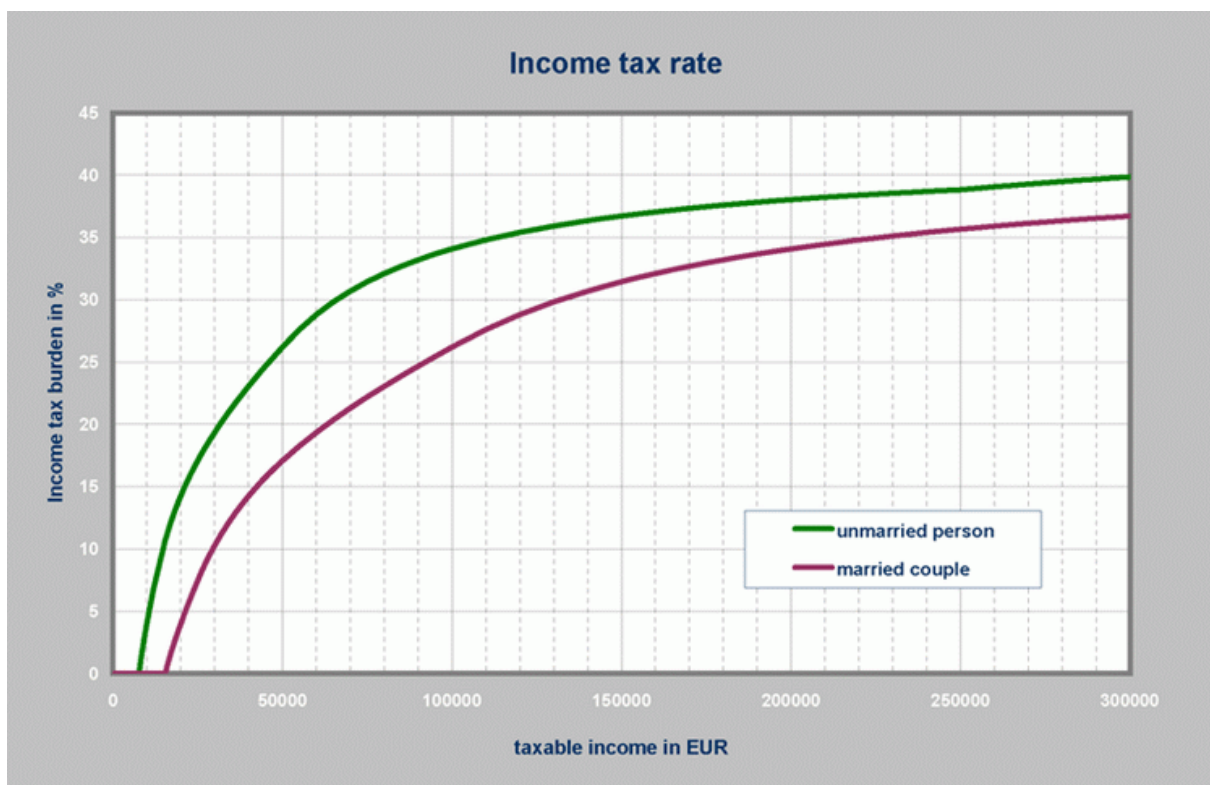
Federālā pārvalde ekskluzīvi saņem muitas nodevas un nodokļus uz alkoholu, kafiju, minerālās naftas produktiem, vīnu, elektrību, tabaku un apdrošināšanām. Tāpat Federālā pārvalde saņem Ienākumu nodokli papildinošo solidaritātes nodokli. Zemju pārvalde ekskluzīvi var izmantot mantojuma nodokli, nekustamā īpašuma īpašnieka maiņas nodokli, auto nodokli, alus nodokli, uguns aizsardzības nodokli un azartspēļu nodokli. Pašvaldības un apriņķi ekskluzīvi saņem nekustamā īpašuma nodokli, tirdzniecības nodokli un nodokļus uz dzērieniem, suņiem, krogiem un citām lietām. Lielāko nodokļu ieņēmumu daļu rada PVN un ienākuma nodoklis, kas tiek dalīts starp Federālo pārvaldi un Zemju pārvaldi atbilstoši kvotām. Pašvaldības saņem daļu no Zemju pārvaldes naudas. Papildus eksistē arī kompensācijas pārnesumi starp bagātajām un nabagajām Zemēm.

Ar nodokļiem tiek aplikti tādi ienākumi, kas iegūti no lauksaimniecības vai mezsaimniecības, biznesa operācijām, pašnodarbinātības, nodarbinātības, kapitāla, īpašuma izīrēšanas un dažādiem ienākuma veidiem. Ja ienākumi neatbilst kādai no šīm kategorijām, tad tie netiek aplikti ar nodokli, kā, piemēram, ienākumi no spēļu šova. Nodokļu administrēšanas mērķiem cilvēkiem ir jāiesniedz ienākumu deklarācijas.

Vācijas nodokļu likumi paredz virkni izdevumu, kuri netiek aplikti ar ienākumu nodokli, kā, piemēram, atsevišķi apdrošināšanas izdevumi, slimības izmaksas, izmaksas mājsaimniecībā un tās uzturēšanā un citi izdevumi. Tāpat ir gabala neapliekamie minimumi, kā, piemēram, kapitāla ienākumos neprecētiem 801 EUR apmērā un precētiem pāriem 1601 EUR apmērā, un 920 EUR neapliekamais minimums darba ņēmējam uzņēmumā.

Individuālais Ienākuma nodoklis Vācijā ir ar progresīvu likmi 0-45% apjomā, kam papildus uzrēķina 5,5% solidaritātes pabalstu, t.i. ja cilvēkam ir 25% nodoklis, tad kopā ar solidaritātes uzrēķinu nodoklis palielinās līdz 26.475%. Tāpat nodoklis atšķiras precētiem un neprecētiem iedzīvotājiem. Ar Ienākuma nodokli neapliek minimumu, kas ir 7'834 EUR neprecētiem un 15'668 EUR kopīgi izvērtētiem pāriem. Nodokļu atlaides par bērniem ir īpašā atlaidē, kuras piešķir par bērna uzraudzīšanu, izglītību, apmācību un vēl papildus bērna pabalstu maksājumiem.¹⁵

¹⁵ Brīva enciklopēdija VIKIPEDIJA, Taxation in Germany, http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Germany

2.1. att. Individuālais Ienākuma nodoklis

Sociālās apdrošināšanas nodoklis, kurā iekļauta pensijas apdrošināšana, veselības apdrošināšana, bezdarba apdrošināšana un aprūpes apdrošināšana) atkarībā no ienākuma līmeņa sasniedz 31,25-33,35%. Darba devēja daļa pensiju apdrošināšanā 9,95%, veselības apdrošināšanā 7,3%, bezdarbnieku pabalstā 1,4% un medicīniskās aprūpes nodokļi 0,975% jeb kopsummā aptuveni 19,625% sociālā nodokļa maksā darba devējs. Lielākā daļa sociālo maksājumu tiek veikti vienādos apjomos starp darba devēju un darba ņēmēju. Sociālā nodokļa procents samazinās gadījumos, kad tiek pārsniegti sociālās apdrošināšanas griesti. Sociālā nodokļa dalīšana ļauj mainīt sociālā nodokļa daļas atbilstoši izmaksu izmaiņām kādā no politikas uzdevumiem. Piemēram, samazinoties bezdarbam nodarbinātības aģentūrai samazinās izdevumi bezdarba pabalstu izmaksām un tiek samazināts sociālā nodokļa bezdarbnieku pabalsta daļa.

Izmaksājot dividendes individuālām personām, kapitāla ienākums tiek aplūkts ar 25% nodokli, kuru var papildināt ar solidaritātes pabalstu.

Individuālais kapitāla ienākuma nodoklis netiek aprēķināts, ja nekustamais īpašums ir bijis īpašumā ilgāk par 10 gadiem vai akcijas turētas ilgāk par 12 mēnešiem. Ja akcijas ir

turētas mazāk par gadu un tās veido mazāk kā 1% no uzņēmuma kapitāla apjoma, tad guvumam tiek piemērots 25% nodoklis. Ja kapitāla daļa uzņēmumā ir lielāka par 1%, tad tiek piemērots 60% nodoklis uz gūto peļņu.

Kopš 2007. gada 1. janvāra *PVN likme* Vācijā ir 19%. Pirms tam PVN likme bija 16%. Samazināta PVN likme 7% apmērā tiek piemērota noteiktiem pārtikas produktiem, grāmatām, žurnāliem, puķēm un transporta pakalpojumiem.

Nekustamā īpašuma nodoklis tiek noteikts katrā Zemē atsevišķi un tā apjomi atšķiras. *Nekustamā īpašuma iegādes nodoklis* vidēji ir 3.5%, izņemot Berlīni un Hamburgu, kur tas ir 4.5%.

Mantojuma un dāvinājuma nodoklis ir piemērojams gadījumos, kad īpašums (manta) maina īpašniekus. Nodoklim var tikt piemērota līdz pat 100% atlaide ģimenes mājām, ģimenēs un uzņēmumiem. Nodokļa apjoms ir no 7% līdz 50%.

No ienākumiem, kurus gūst baznīcas biedri, papildus tiek ieturēts 9% *baznīcas nodoklis*.

Izmaiņas Vācijas nodokļu politikā

Vēlēšanu kampaņas ietvaros FDP un CDU/CSU solīja ievērojamas nodokļu atlaides, kā ekonomikas veicināšanas instrumentus. Tā, kā šīs partijas uzvarēja vēlēšanās tās bija spiestas pildīt savus solījumus.

Tā, piemēram, tā saucamā izaugsmes veicināšanas likumā, kurš tika apstiprināts 2009. gada 4. decembrī augšpalātā un pirms pāris dienām apakšpalātā ir noteikts, ka turpmāk samazināto PVN likmi 7% apmērā piemēros arī viesnīcu biznesam. Tiesa Zemju un pašvaldību pārvaldes jau apsver kā atgūt iztrūkstošo PVN summu caur lokāliem nodokļiem. Citi nodokļu atvieglojumi sevī ietver bērnu naudas palielināšana, paātrinātas amortizācijas nosacījumi, izmaiņas mantojuma nodokļu likumos u.c. pasākumus ar 2010. gada 1. janvāri, kuri sniegs 8,5 miljardu atvieglojumu iedzīvotājiem. Jau pirms pēdējām izmaiņām tika nolemts palielināt neapliekamo minimumu no 7'834 EUR līdz 8'004EUR un izmaiņas sociālās apdrošināšanas nodokļu attiecināšanā uz ienākuma nodokļu samazinājumiem, kas sniegs papildus 14 miljardu Eiro atvieglojumu.

Nodokļu likmes pēc būtības netiek mainītas. Lielie atvieglojumu apjomi veidojas no apstākļa, ka Vācijas visu trīs līmeņu kopbudžeta apjoms pārsniedz 500 miljardus Eiro. Attiecīgi šie

pasākumi samazina nodokļu nomaksas apjomu par mazāk kā 4% un kā tādi ir uzskatāmi drīzāk par kosmētikas darbiem, nevis nodokļu politikas izmaiņām.

Jau agrāk svarīgākie Vācijas ekonomikas pētnieki, centrālā banka un valsts kases ekvivalents Vācijā valdībai veltīja kritiku attiecībā uz šiem plāniem veikt nodokļu atvieglojumus, palielinot valsts aizņemšanās apjomus. Viedo grupa uzskata, ka plānotās nodokļu atlaides nesniegs nepieciešamo ekonomikas izaugsmi, lai kompensētu samazinātos ienākumus. Turklāt tiek uzskatīts, ka jau piešķirtās nodokļu atlaides agrāko konjunktūras veicināšanu lēmumu pakešu ietvaros ir pietiekamas, lai nodrošinātu ekonomikas atlabšanu.

Sekas Vācijas nodokļu politikai un sagaidāmie soļi

2009. gada 10. decembrī Federālajā Finanšu ministrijā tika uzsākts saskaņošanas process par Federālā, Zemju un pašvaldību budžetiem 2010. gadam. Dokumentu projekts norāda, ka 2010. gadā Vācijas valsts parāds federālajā līmenī pieaugs par 100 miljardiem eiro – 86 miljardi Eiro deficīts Federālajā budžetā un 14,5 miljardu budžeta deficīts blakus budžetos. Zemju budžeta deficīts tiks ierobežots 29,5 miljardu Eiro apmērā, bet pašvaldību budžeta deficīts pieaugs līdz 12 miljardiem Eiro.

Piemēram, kopsummā Federālā budžeta izdevumi 2010. gadā tiek plānoti 325,5 miljardu eiro apmērā, kas ir par 10,5% vairāk nekā 2009. gadā. Tam pretī stāv ienākumi 239 miljardi eiro apmērā, no kuriem 212 miljardu eiro ienākumi no nodokļiem, kas ir par 6,5% mazāk nekā 2009. gadā. Visu trīs līmeņu budžetu ieņēmumu kopsumma tiek lēsta 511 miljardu Eiro apmērā. Attiecībā pret IKP visu trīs līmeņu budžetu deficīts pieaugs no 3% 2009. gadā līdz 6% 2010. gadā. Tādējādi Vācija pārkāps Māstrihtas budžeta deficīta kritēriju un attālināsies arī no valsts parāda kritērija izpildes. 2009. gadā valdības parāds nostāsies 73% no IKP apmērā, bet 2010. gadā pieaugs līdz 78% no IKP.

Laika posmā līdz 2013. gadam Federālajā budžetā kopā visās pozīcijās jaunie aprēķini liecina par deficītu 295 miljardu Eiro apmērā. No tiem 185 miljardi Eiro iztrūkums rodas dēļ mazākiem nodokļu ieņēmumiem, bet papildus 110 miljardu Eiro iztrūkums tieši dēļ pieaugošām izmaksām, kas saistītas ar bezdarbu. Šajos aprēķinos nav iekļautas Federālās izmaksas, kas saistītas ar banku glābšanu un veco auto norakstīšanas prēmijām, kuras tiek turētas speciāla fonda pozīcijās.

Šiem aprēķiniem pretī stāv Vācijas konstitūcijā ierakstīta apņemšanās līdz 2016. gadam izlīdzināt budžetu un aizliegums deficīta apjomam pārsniegt 0,35% no IKP. Lai tos sasniegtu valdībai nav iespējams realizēt FDP plānus veikt vispārēju ienākumu nodokļa reformu, pārejot uz „pakāpienveida” progresīvu trīs soļos ienākuma nodokļiem.

Par atkāpšanos no šīs politikas liecina arī 2009. gada 22. decembra paziņojumi no CDU un CSU, kuros partiju apvienība distancējas no FDP nodokļu politikas plāniem. Tas cik sarežģīti ir pieņemt nodokļu samazinājumus parādīja pašu CDU/CSU un FDP kontrolēto Zemi valdību iebildumi un protesti pret līdz šim pieņemtajām kosmētiskajām izmaiņām. To apstiprināšana apakšpalātā bija iespējama tikai piesolot Zemēm vairāk naudas izglītības jomai, tādējādi kompensējot nodokļu atvieglojumu rezultātā zaudētos ienākumus.

CDU/CSU augšpalātas pārstāvji jau ir sākuši norādīt, ka jebkuriem tālākiem nodokļu pazeminājumiem ir jānāk komplektā ar to finansēšanas avotiem un tie var būt tikai tāda apjomā, kāds ir brīvais spēles laukums. Kamēr atsevišķi FDP politiķi, kā ekonomikas ministrs Rainer Brüderle turpina uzstāt uz reformu 2011. gadā, citi FDP politiķi, kā, piemēram, FDP pārstāvis augšpalātas budžeta frakcijā Otto Fricke ir jau ļoti piesardzīgi šādos izteikumos.

Finanšu ministrs Wolfgang Schäuble (CDU) savukārt jau atklāti runā par nepieciešamību no 2011. gada ik gadu samazināt izdevumus 10 miljardu eiro apmērā katru gadu līdz 2016. gadam. Līdz jūlijam tiks sagatavoti priekšlikumi izdevumu taupīšanai.

Ja tiktu realizēti FDP plāni samazināt nodokļu ieņēmumus par papildus 20 miljardiem eiro, tad šī būtu papildus summa, kura iztrūktu budžetā katru gadu. Tad Vācijai būtu jāatrod iespēja ietaupīt ne vairs 60 miljardus eiro, bet jau 80 miljardus eiro.

Situāciju sarežģī vēl vairāk apstākļi, ka līdz Ziemeļreinas-Vestfālenes vēlēšanām 2010. gada maijā neviens nav gatavs runāt par pasākumiem, kuri tiks īstenoti taupības ietvaros. Tiek paustas bažas, ka šie pasākumi izraisīs šoka vilni Vācijas sabiedrībā un var negatīvi ietekmēt iespējas valdības koalīcijai kontrolēt vitāli svarīgo Zemi. Bažas ir saprotamas, jo kuluāros tiek runāts par vecāku pabalsta atcelšanu un bezdarba apdrošināšanas nodevas apmēra palielināšanu. Būtiski šeit piezīmēt, ka īstenojot pieņemtās nodokļu atlaides kopbudžeta ieņēmumu prognoze ir nokritis zem 2006. gada līmeņa, kas bija pēdējais gads pirms PVN

Jau tagad ir šaubas vai Vācijai izdosies līdz 2013. gadam nonākt līdz 3% deficītam, ko par pienākumu ir uzlikusi Eiropas Komisija. Agrākais tas būtu iespējams 2014. gadā un tikai tad, ja netiek īstenoti nodokļu samazinājumi 2011. gadā, tiek atcelti vecāku pabalsti no 2013. gada un ekonomika katru gadu aug vidēji par 2%. Šāda vidējā izaugsmes prognoze gan ir faktiski neiespējama un drīzāk tā sasniegs 1,5% no IKP apjomu.¹⁶

¹⁶ Jānis Bērziņš, Par Vācijas nodokļu politiku,
<http://www.biznesam.de/modules.php?name=News&file=article&sid=251>

2.2 Somijas nodokļu sistēma

Viszemākais nodokļu slogs 2006.gadā bija Rumānijā - 28,6%, tai sekoja Slovākija - 29,3%, Lietuva - 29,7%, Latvija - 30,1%, Igaunija - 31% un Grieķija - 31,4% no IKP. Savukārt visaugstākie nodokļi bija Dānijā - 49,1% no IKP, Zviedrijā - 48,9%, Beļģijā - 44,6%, Francijā - 44,2% un **Somijā - 43,5%** no IKP.¹⁷

Varam secināt, ka nodokļu maksājumi Somijā ir salīdzinoši augstāki nekā vairumā citu ES valstu.

Pateicoties valsts nodokļu sistēmai, Somijā ir stabils iedzīvotāju vidusslānis, maz bagāto un maz nabago.¹⁸

Somijā ir jāveic nodokļu maksājumi valstij un arī vietējai pašvaldībai. Ierodoties Somijā darba nolūkos, ir jāreģistrējas nodokļu ofisā un jāsaņem nodokļu karte. Darba devējam ir nepieciešama Jūsu nodokļu karte, lai varētu veikt nepieciešamos nodokļu maksājumus no Jūsu algas.

Darba līgums līdz 6 mēnešiem:

Ja strādāt Somijā ne ilgāk kā 6 mēnešus, tad no algas tiks ieturēts nodoklis 35% apmērā.

Darba līgums uz laiku, kurš pārsniedz 6 mēnešus:

Ja Jūs strādāsi Somijā uz laiku, kurš pārsniedz 6 mēnešus, tad Jūsu algai tiks piemērota nodokļa progresīvā likme, tāda pati kā Somijas iedzīvotājiem. Lai Jūsu darba devējs varētu veikt nepieciešamos nodokļu maksājumus no Jūsu algas, Jums ir jāreģistrējas vietējā iedzīvotāju reģistra ofisā, lai saņemtu savu personas identifikācijas kodu. Pēc tam nodokļu ofiss Jums izsniegs nodokļu karti.

Piemēram, ja Jūsu mēnešalga ir 2000 eiro, kopējais nodokļu maksājums būs apmēram 33% no Jūsu algas.¹⁹

¹⁷ LETA, Nodokļu slogs Latvijā 2006.gadā bijis ceturtais zemākais ES, <http://www.financenet.lv/zinas/likumi/article.php?id=185899>

¹⁸ Ivars Soikāns, Somijā visvairāk eirospektīvu bija laukos un valsts ziemeļos, <http://www.latgaleslaiks.lv/lv/2002/12/13/11699>

¹⁹ Nodarbinātības Valsts Aģentūra, <http://www.nva.lv/eures/index.php?cid=7&mid=46>

Somijas ienākuma nodokļi²⁰

- Progresīvā nodokļu likme- tas nozīmē, ka jo lielāki ienākumi, jo lielāka nodokļa likme tiek piemērota.
- 7%- 30.5 % (nacionālā) iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme no 2008.g; Papildus tiešajiem nodokļiem, ir arī pašvaldību nodokļi Somijā.
- 16% - 21% (pašvaldību noteiktā) iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme;
- Baznīcas nodoklis 1% - 2.25% ir arī jāmaksā.
- Uzņēmumu ienākuma nodoklis- 26%

2.2. tabula

Progresīva iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes Somijā

Nodoklis (%)	Ienākumi (EUR)
0%	1-13,100
7%	13,101-21,700
18%	21,701-35,300
22%	35,301-64,500
30,5%	64,501 un vairāk

Tabulā 2.2. redzams, kā pieaug progresīva nodokļa likme, ienākumiem palielinoties. Neapliekamais minimums Somijā ir līdz 13100 eiro gadā.

Kapitāla pieauguma nodoklis

- 26% uzņēmumiem;
- 28% indivīdiem;
- **Izņēmums-** dzīvoklis/māja, kas ir bijusi kā galvenā dzīvesvieta vismaz 2 gadus;

²⁰ WorldWide Tax, http://www.worldwide-tax.com/finland/finland_tax.asp

- Ienākumi no investīciju ieguldījumiem, saņemti kā **dividendes** vai daļa, ir apliekami ar nodokli **28%**

Sociālā drošība

- Darba devējs- 16,8% pensijai,
2,77%-5,87% sociālā drošība
- Darba ņēmējs- 1,91% slimības apdrošināšana
4,44%- 5,54% pensijas un bezdarba apdrošināšana²¹

Neapliekamie ienākumi

- Gada ienākumi līdz **EUR 13100** katram rezidentam;
- Izmaksātās dividendes starp uzņēmumiem;
- Ienākumi no procentiem par valsts obligācijām, ievērojot noteiktus nosacījumus;
- Ieņēmumi no dzīvokļa / mājas pārdošanas, kas tika izmantots kā galvenā dzīvesvieta vismaz divus gadus;
- Procenti, ko izmaksā ārvalstu rezidentiem.²²

Nodokļu atvieglojumi

- Atvieglojumi tiek piemēroti **vienīgi Somijas rezidentiem**;

²¹ Worldwide-tax, http://www.worldwide-tax.com/finland/finland_tax.asp

²² Worldwide-tax, http://www.worldwide-tax.com/finland/fin_exempt.asp

Nodokļu atvieglojumi Somijas rezidentiem

Atvieglojuma klase	Summa- EUR
Procenti par kredītu	Atļaujama
Standarta atvieglojums darbiniekam	620 EUR
Ceļš uz un no darba	Līdz 7000 EUR
Profesionālā literatūra	Pilnībā atļaujama darbiniekam
Obligātās sociālās apdrošināšanas maksājumi	Atļaujama
Neobligātie sociālās apdrošināšanas maksājumi	Atļaujama līdz limitam

PVN un citi nodokļi

- Vairumā gadījumu, **PVN 22%**;
- **Samazinātās PVN likmes:**
 - **17%** pārtikai
 - **8%** sabiedriskā transporta pakalpojumiem, grāmatām un medikamentiem;

Samazinātā PVN likme ir arī farmācijas precēm, sportam, filmām, izmitināšanai, kultūras un izklaides pasākumiem un televīzijas licencēm.²⁴

- Pienākums ziņot PVN iestādēm, ja gada **apgrozījums pārsniedz 8500 EUR**

Mantojuma un Dāvinājuma nodokļi

²³ Worldwide-tax, http://www.worldwide-tax.com/finland/fin_reduc.asp

²⁴ Vero Skatt, <http://www.vero.fi/>

- Somijā maksājams gan Mantojuma, gan Dāvinājuma nodoklis, pēc līdzīgiem principiem;
- Ja dāvanas/mantojuma sniedzējs vai saņēmējs ir Somijas rezidents, nodoklis ir piemērojams arī attiecībā uz aizjūras aktīviem;
- Ja ne dāvanas sniedzējs, ne saņēmējs nav Somijas rezidents, nodoklis attiecas tikai uz nekustamo īpašumu Somijā vai akcijām kādā uzņēmumā, kuram 50% no tā aktīviem ir nekustamais īpašums Somijas iekšienē;
- Dāvanas saņēmēji/mantinieki ir iedalīti 3 grupās: 1. grupa: laulātie/vecāki
2. grupa: brālis, māsa, bērni
3. grupa: visi pārējie
- Nodokļa likme 2. grupai ir divkārtša 1.grupas likme un 3.grupas likme ir trīskārša 1.grupas likme;

Likme 1. grupai (EUR) ir atspoguļota 2.2.3 tabulā:

2.2.2. tabula

Ar nodokļiem apliekamie ieņēmumi	Nodokļi 1. grupai	% procentu likme
0 - 3,400	0	0
3,401- 17,000	85	10%
17,001- 50,000	1.445	13%
50001 un vairāk	5.735	16%

Nekustamā īpašuma nodoklis

- Ar nodokli tiek aplikts nekustamais īpašums, kas atrodas Somijā;

- Nodokļi tiek maksāti pašvaldībai, kurā īpašums atrodas;
- Zeme, ko izmanto lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā, ir atbrīvota no nodokļa;
- Nodoklis svārstās starp vietējām pašvaldībām un svārstās no 0,5% līdz 1%;

Par nekustamo īpašumu, kas tiek izmantots kā pastāvīga dzīvesvieta, nodokļa likme ir 0,22% - 0,5%.

Īpašnieka maiņas nodoklis

- Šis nodoklis ir jāmaksā par nekustamo īpašumu un vērtspapīru nodošanu (īpašnieka maiņu);

- Likme: nekustamajam īpašumam- 4%; vērtspapīriem- 1,6%
- Nodokli maksā pircējs;
- Izņēmums- ja pircējs ir vecumā no 18-39 gadiem un nekustamais īpašums būs tā 1. patstāvīgā dzīvesvieta;

- Izņēmums- vērtspapīri, kas tiek tirgoti biržā
- Izņēmums- ja pircējs un pārdevējs nav rezidenti;
- Termiņi- vērtspapīriem- 2 mēnešu laikā pēc darījuma;
- nekustamajam īpašumam- 6 mēnešu laikā pēc darījuma.²⁵

²⁵ Worldwide-tax, http://www.worldwide-tax.com/finland/fin_other.asp

2.3 Austrijas nodokļu sistēma

2005.gadā Austrijā tika veikta būtiska nodokļu reforma, kas modernizēja visu valsts nodokļu sistēmu. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, 2007.gadā nodokļu ieņēmumi Austrijā palielinājās par 7,4%, kas deva pieaugumu par aptuveni 5,2 mljrd. EUR. Sociālās iemaksas palielinājās par 3,6% vai attiecīgi par 3,1 miljoniem EUR.

Uzņēmuma ienākuma nodoklis

Uzņēmuma ienākumu nodoklis - pēc 2005.gada nodokļu reformas, uzņēmuma nodokļu likme tika noteikta nemainīga, 25% apmērā. Šo nodokli iekasē no uzņēmuma peļņas. Lai aprēķinātu peļņu, tiek atņemti uzņēmējdarbības izdevumi. Ar uzņēmējdarbības izdevumiem saprot algas, amortizāciju, biroja uzturēšanas un remonta izdevumus, uzņēmējdarbības aizdevumu procentu likmes maksājumus un dažādus krājumus. Austrijā uz uzņēmuma peļņu ir attiecināms tikai uzņēmuma ienākuma nodoklis, citi peļņas nodokļi nepastāv. Tāpat Austrijā ir moderna nodokļu aplikšanas sistēma, kas ļauj atšķirt grupas locekļu peļņas un zaudējumus. Šīs sistēmas dalībnieki var būt pat ārzemju organizācijas. Ienākumu nodoklis ir attiecināms uz sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA), akciju sabiedrību (AS) un ārvalstu uzņēmumu filiālēm.

Citi uzņēmuma nodokļi

Nodokļi grupām

Nodokļu iekasēšana no grupām Austrijā ir asociēto korporāciju peļņas un zaudējumu apkopošana. Asociēto korporāciju peļņas un zaudējumu apkopošana notiek asociētās korporācijas pašā vadībā. Investīcijām asociētajos uzņēmumos ir jābūt vairāk nekā 50% no akcijām un balsstiesībām. Austrijā grupu aplikšana ar nodokļiem attiecas arī uz ārvalstu asociētajām korporācijām. Tādējādi Austrijas asociētā korporācija, kas atrodas grupas vadībā, var izmantot ārvalstu asociētās korporācijas zaudējumus (bet ne peļņu). Ir iespējams, ka vienas grupas vadībā ir vairāk par vienu asociēto korporāciju. Šāda sistēma ļoti būtiska ir kopuzņēmumiem. „Good will” par jaunas asociētas korporācijas iegādi var tikt amortizēts 15 gadu periodā noteiktos gadījumos. Ja korporācija plāno jaunu investīciju un tās iegāde tiks finansēta ar kredīta palīdzību, tad procentu likmes var definēt kā uzņēmējdarbības izdevumus.

Kapitāla pieauguma nodoklis – kapitāla pieaugums pilnībā tiek iekļauts ar nodokli apliekamajos ieņēmumos un korporācijai tiek piemērots par ienākuma nodokļa likmi. Konkrētos gadījumos ārvalstu uzņēmumi ir atbrīvoti no šī nodokļa maksas par kapitāla pieaugumu, kas radies korporācijas akciju tirdzniecības rezultātā.

Filiāļu peļņas nodoklis – ārvalstu korporāciju filiālēm Austrijā ir jāmaksā uzņēmuma ienākumu nodoklis par ieņēmumiem, kas nopelnīti Austrijā. Zaudējumus drīkst pārcelt no viena finanšu perioda uz nākamo bez jebkāda laika ierobežojuma.

Ārvalstu nodokļu atvieglojumi – vispārīgi ārvalstu ieņēmumu aplikšana ar nodokļiem ir balstīta uz principu, lai nodokļus nepiemērotu divreiz. Austrijas likumdošana paredz to, ka neviens Austrijas ienākumu nodoklis netiek uzlikts dividendēm un kapitāla pieaugumam, kas samaksātas Austrijas holdinga kompānijai tajā gadījumā, ja tiek izpildīti noteikti nosacījumi. Zaudējumi, kuri tiek radīti ārvalstu uzņēmuma likvidācijas vai bankrota gadījumā, var tikt ņemti vērā konkrētu nosacījumu gadījumā.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis - Privātpersonas ar mītni vai pastāvīgo dzīves vietu Austrijā ir Austrijas iedzīvotāju ienākuma nodokļa subjekti. Viņiem ir jāmaksā šis nodoklis, kā arī jādeklarē visi valstī un ārzemēs gūtie ienākumi. Pretējā gadījumā privātpersonas ir subjekti ierobežotai nodokļu maksāšanai un maksā Austrijas ienākumu nodokli (par gūtajiem ienākumiem Austrijā). Ienākuma nodokli uz iedzīvotāju attiecina par viena gada ienākumiem. Viena gada ienākumi ir laika periods, kurā indivīds gūst ienākumus viena kalendārā gada ietvaros no septiņiem dažādiem ienākumu veidiem, ko nosaka ienākuma nodokļu likumdošana. Austrijas darbiniekiem ienākumu likumdošana paredz nodokļu atvieglojumus. Darbinieka gada ienākums ir sadalīts 14 daļās un tiek apmaksāts 12 regulāros maksājumos. Darbinieka papildus ienākumi ir atvaļinājuma prēmija (maijā) un Ziemassvētku prēmija (novembrī) un tie tiek aplikti tikai ar 6% ienākumu nodokli. Emigrantiem Austrijā tiek piemērots īpašs nodokļu režīms, ja viņi atbilst Austrijas emigrantu likumdošanai. Šī

likumdošana ir attiecināma uz mājokļu, papildus piešķirto apmaksāto brīvdienu un bērnu pabalstu nodokļu atvieglojumiem.

Līdz 2008.gada 31.decembrim Austrijas iedzīvotājiem bija noteiktas šādas iedzīvotāju ienākumu nodokļa likmes: (precētiem vai neprecētiem ar/bez bērniem): ²⁶

2.3.1 tabula

Austrijas progresīvais ienākumu nodoklis

Ienākumi (EUR)	Vidējā nodokļa likme	Maksimālā nodokļa likme
Līdz 11.000 (<i>šobrīd 10.000</i>)	0 %	0 %
Līdz 25.000 (<i>līdz šim 25.000</i>)	20,44 % (<i>līdz šim 23 %</i>)	36,50 % (<i>līdz šim 38,33 %</i>)
Līdz 60.000 (<i>līdz šim 51.000</i>)	33,73 % (<i>līdz šim 33,5 %</i>)	43,2143 % (<i>līdz šim 43,5961 %</i>)
Virs 60.000		50 %

²⁶ Steuerberater Wien - die Firmengeschichte der Steuerberatungskanzlei Casapicola & Gross, http://taxes.at/de/inhalt/info_center/sozialversicherung.php

2.4 Lielbritānijas nodokļu sistēma

Lielbritānija tiek uzskatīta par Eiropas biznesa centru ar visatvērtāko uzņēmējdarbības vidi Eiropas Savienībā.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Uzņēmumu ienākuma nodokļa pamatlikme ir 28% un ir attiecināma gan uz rezidenti, gan nerezidenti.

2.4.1 tabula

Uzņēmuma ienākuma nodoklis

Likme (2009. gadā)	Peļņa (GBP)
Mazo uzņēmumu likme – 21%	0-300 000
Pamatlikme – 28%	1 500 000 un vairāk
Galējie atvieglojumi	300 000 – 1 500 000

Lielbritānijā atbalsta cilvēkus, kas mēģina kļūt par pašnodarbinātajiem, atļaujot tiem sākumā attīstīt savu biznesu, nemaksājot nodokļus. Tas ir ļoti svarīgi, it īpaši sākotnējā fāzē, kad ir nepieciešama nauda ne tikai dzīvei, bet arī ieguldījumiem biznesā.²⁷

Darbības, kas tiek ir atbrīvotas no UIN:

- Darbības, kuras veic labdarības sabiedrības, ja visi ieņēmumi, kas iegūti no šīm darbībām tiek piemēroti labdarībai
- Veselības apdrošināšanai vai slimības apdrošināšanai labvēlīgas sabiedrības
- Nekomerčiālas darbības, kas saistītas ar galveno veselības aprūpes nodrošināšanu

Pievienotās vērtības nodoklis

²⁷ T. Verjē, Latvija neveicina pašnodarbinātību, <http://www.pilsoniska-savieniba.lv/?s=1235462725&fu=read&id=934&ln=lv>

Par PVN maksātāju ir obligāti jāreģistrējas tādiem uzņēmumiem, kuriem pēdējo 12 mēnešu apgrozījums ir lielāks par 67000 GBP vai tuvākajā laikā var to pārsniegt.

No 2008. gada 1. septembra līdz 2009. gada 31. decembrim PVN standarta likme ir 15%, pazeminātā likme - 5%, un „0” likme.

Ar nodokli netiek aplikti apdrošināšanas un kreditēšanas pakalpojumi, izglītības pakalpojumi, līdzekļu vākšana labdarībai, kā arī ziedojumi.

0% likme tiek piemērota avīzēm un grāmatām, bērnu apģērbiem un apaviem, publiskā transporta pakalpojumiem un pārtikai (izņemot ēdināšanas pakalpojumus sabiedriskās ēdināšanas iestādēs) u.c.

Pazeminātu likmi (5%) piemēro sieviešu higiēnas precēm, energotaupīgo materiālu uzstādīšanas pakalpojumiem, degvielai un enerģijai apkures vajadzībām u.c.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir atkarīgs no ienākumu apmēra. Ja ienākumi ir no 0-2440 GBP, tad sākuma likme ir 10%, ja ir līdz 37400 GBP un vairāk, tad 20%, ja ienākumi ir virs 37400 GBP, tad likme ir 40%.²⁸

Ar nodokli apliekamie ienākumi ietver:

- ienākumi no darba (iekļauj ienākumus no pilnas un nepilnas slodzes un īslaicīga darba);
- piemaksas vai bonusi no darba devēja;
- Ienākumi no pašnodarbinātības;
- pensiju ienākumi (valsts, uzņēmuma un vecuma pensijas);
- nomas ienākumi;
- ienākumi no trasta darījumiem;
- ienākumi no krājkontiem (izņemot individuālos krājkontus);
- ienākumi no vairākiem pabalstiem

²⁸ Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA),
http://www.liaa.gov.lv/uploaded.../Lielbritanija/3_Uzn.d.vide_GB.pdf

Ar nodokli neapliekamie ienākumi un atvieglojumi:

- Valsts pabalsti;
- Strādājošo nodokļu atvieglojumi;
- Nodokļu atvieglojumi par bērniem.
- Beznodokļu kvotas

Nodokļa maksāšanas veidi:

- Pay as you earn (PAYE) (maksā darba devējs)
- Vienreizējais nodokļu maksājums;
- Pats sastādot deklarāciju.²⁹

²⁹ Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA),
http://www.liaa.gov.lv/uploaded.../Lielbritanija/3_Uzn.d.vide_GB.pdf

2.5 ES valstu iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmu salīdzinājums

2.5. tabula

Progresīvo ienākuma nodokļu sistēmas salīdzinājums

Valsts	Vācija	Somija	Austrija	Lielbritānija
Progresīvas ienākuma nodokļa likmes	No 0% līdz 45%	No 0% līdz 30,5%	No 0% līdz 50%	no 0% līdz 40%
Zemāka, virs neapliekama minimuma	14%	7%	20%	10%
Augstāka Progresīvas ienākuma nodokļa likme	45% + 5%	30,50%	50%	40%
Nodokļu atvieglojumi	Atsevišķi apdrošināšanas izdevumi, slimības izmaksas, izmaksas mājsaimniecībā. Nodoklis atšķiras precētiem un neprecētiem iedzīvotājiem, nodokļu atlaides par bērniem, to uzraudzīšanu, izglītību, apmācību.	Atvieglojumi tiek piemēroti vienīgi Somijas rezidentiem. Procenti par kredītu, ceļš uz un no darba, profesionāla literatūra, obligātas un neobligātas sociālas apdrošināšanas maksājumi.	Atvaļinājuma prēmija (maijā) un Ziemassvētku prēmija (novembrī) un tie tiek aplikti tikai ar 6%, Īpaši atvieglojumi ģimenēm ar vienu bērnu, ar diviem bērniem, ar 3 bērniem un citi.	Valsts pabalsti, Strādājošo nodokļu atvieglojumi, Nodokļu atvieglojumi par bērniem, Beznodokļu kvotas
Neapliekamais minimums	Neprecētiem 801 EUR un Precētiem pāriem 1601 EUR	Gada ienākumi līdz EUR 13100 katram rezidentam	Gada ienākumi līdz 10 000 EUR	6475 GBP jeb 5200 lati gadā.
Vidēja alga 2009. Gadā (mēnesī)	3108 EUR	2600 EUR	3302 EUR	2411,75£ vai 2681 EUR
Vidēja ienākuma likme 2008. gadā	47,80%	50,05%	50%	40%

Izmantojot informāciju par atsevišķām valstu sistēmām, autors izdarīja salīdzināšanas tabulu. Kā redzams. Analizējot neapliekamos ar nodokļiem minimumus, var secināt, kā visas šajās valstīs tie būtiski lielāki par Latvijas neapliekamo minimumu 35 latiem.³⁰ Neapliekamais minimums Vācijā neprecētiem ir 801 eiro un precētiem 1601 eiro mēnesī. Savukārt Austrijā 10 000 eiro gadā un Lielbritānijā apmēram 7430 eiro. Somijā ir vislielākais neapliekamais minimums - 13100 eiro gadā. Vislielākā vidēja alga 2009. Gadā bija Austrija un viszemākā Somijā.

Visaugstākās maksimālas progresīvas ienākuma nodokļu likmes ir Austrijā, kas var sasniegt 50%. Vidēja nodokļa likme līdz 25.000 eiro ir 20,44% un līdz 60 000 eiro ir 33,73%. Visas apskatītas valstu nodokļu sistēmās pastāv būtiskie nodokļu atvieglojumi.

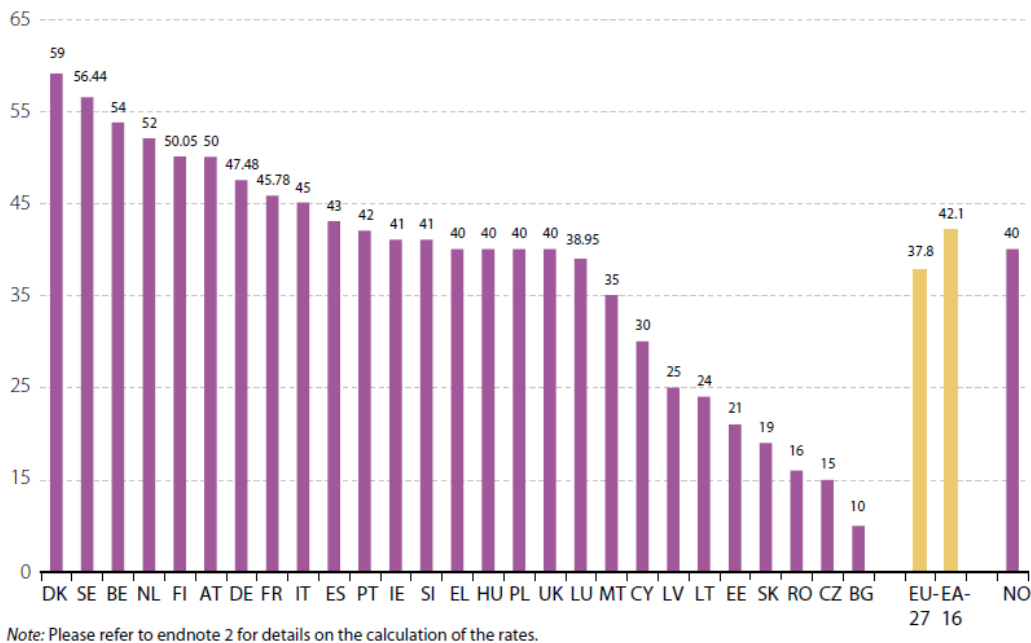
Spriežot pēc Eurostat datiem, kas ir atspoguļoti tabulā 2.5.1. 2008. Gadā vidēja ienākuma likme bija ap 50%, tikai Lielbritānijā 40% un Vācijā 47,80%.

2.5.1 tabula

Populārākie iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes 2008. gada ienākumiem,%³¹

³⁰ iFinances.lv, Neapliekamais minimums 2010. gadā saglabāsies šī gada līmenī,
<http://www.ifinances.lv/lat/aktuali?doc=1166>

³¹Taxation trends in the European Union,
http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2009/2009_main_results_en.pdf

3. Progresīva iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieviešanas iespējas Latvijā

3.1 Ekonomistu, politiķu un uzņēmēju viedokļi

Pēdējā laikā izskan idejas par nepieciešamību mainīt iedzīvotāju ienākumu aplikšanas kārtību, mainot piemērojamās likmes apmēru un aplikamo objektu, kā, piemēram, piemērot nodokli arī ieņēmumiem no nekustamā īpašuma pārdošanas un uzņēmumu kapitāla daļu pārdošanas, palielināt ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, kā arī ieviest progresīvās iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes.

Progresīvo likmju būtība ir tāda, ka nodokļu slodze starp maksātājiem tiek sadalīta atbilstoši nodokļu bāzes lielumam. Jo lielāka bāze, jo augstāka likme. Progresīvās likmes atbilst Ādama Smita, ekonomiskā liberālisma pamatlicēja, maksātspējas principam, kas balstīts uz vienlīdzīgas ziedošanas (upurēšanas, zaudēšanas) koncepciju. Šī teorija aizstāv viedokli, ka progresīvas likmes nodrošina maksātspēju interešu aizstāvību. Valstis (piemēram, Zviedrija), kurās ir progresīvā nodokļa sistēma, atbalsta un aizsargā mazturīgos slāņus, un balstās uz taisnīguma principiem.

Progresīvo nodokļu sistēma paredz, ka personas vai ģimenes maksājamo nodokļu apjoms pieaug, līdz ar viņu attiecīgo taksācijas gada ienākumu palielināšanos. Taču ar šo faktu

vien nepietiek, lai nodokļu sistēmu uzskatītu par progresīvu. Pastāv virkne citu faktoru, kuru dēļ minētais piemērs pilnībā neatspoguļo patieso nodokļu likmju progresivitāti, un tie ir sekojoši:

Nodokļu bāze (ar nodokļiem apliekamais ienākums) parasti ir daudz mazāka par kopējiem ienākumiem, jo tiek piemērotas visdažādākās korekcijas, atskaitījumi, kā arī iespējami šo ienākumu summu nepareizi novērtējumi vai pat atsevišķu summu neuzrādīšana.

Nodokļu nastu (nodokļos maksājamās summas) neuzņemas tikai cilvēki, kas saņem šos ienākumus un veic maksājumus valsts budžetā. Zināmā mērā tajās valstīs, kur iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes ir progresīvas, daudzi nodokļi tiek "pārlikti" uz citiem sabiedrības locekļiem.

Par to, vai nodokļu sistēma ir vai nav progresīva, nevar spriest tikai pēc viena nodokļu komponenta, jo iedzīvotāju ienākuma nodoklis veido tikai daļu no visiem nodokļiem. Nedrīkstam aizmirst arī sociālos nodokļus un iemaksas, kā arī dažās valstīs vēl atsevišķu pašvaldību nodokļus un baznīcas nodokļus, kas būtiski ietekmē kopējo nodokļu slogu.

Praksē nav ieteicams tieši pārņemt kādas citas valsts nodokļu sistēmu un piemērot to Latvijas apstākļiem. Tomēr ir nepieciešams izmantot attīstīto tirgus ekonomikas valstu pieredzi šajā jautājumā, jo ir svarīgi turpināt Latvijas nodokļu sistēmas pilnveidošanu. Ir svarīgi izstudēt pasaules ienākumu nodokļu politikas attīstības dažādus aspektus.

Visbiežākais arguments, kas tiek minēts par sliktu progresīvajiem nodokļiem ir tāds, ka progresīvās likmes bremsē progresu un attīstību, jo situācijā, kad intensīvāka darba rezultātā ir gūti lielāki ienākumi, valsts ar paaugstinātu likmi nodokļu veidā iekasē lielāku daļu. Progresīvās nodokļu likmes nevar bremsēt valsts, plaša starp bagātajiem un nabadzīgajiem ir pārāk liela, tāpēc viens no risinājumiem būtu radikāli mainīt nodokļu sistēmu, ieviešot šāda veida ienākumu nodokli.

Saistībā ar progresīvo likmi ir jārisina vēl viena problēma. Parasti diskutē par vienas likmes darbības robežām un par to, par cik procentiem būs palielināta nākamā likme. Ekonomistu pētījumi parāda, ka šajā ziņā ir jābūt uzmanīgiem un konkrētie skaitļi jābalsta uz rūpīgiem aprēķiniem. Jāpārzina sabiedrības sadalījums atkarībā no ienākumu un bagātības

lieluma, jāizmanto vidējā dzīves līmeņa, cenu, inflācijas un citi makroekonomikas rādītāji. Šādā veidā var nonākt pie optimālajiem rādītājiem.³²

Progresīvo ienākuma nodokļa ieviešana ir atkarīga no politiķu rīcības, ko nosaka ārējie faktori un iekšējie. Pēdējo reizi ieviest šādu nodokli piedāvāja Starptautiskais Valūtas fonds. Galvenie argumenti bija, ka Latvija sekotu daudzu citu ES valstu piemēram, kur, izmantojot progresīvo nodokli, tiek atbalstīti un aizsargāti mazturīgie iedzīvotāju slāņi. SVF misijas vadītāja Anne Marija Gulde intervijā, kas bija veltīta SVF misijas pabeigšanai Latvijā, sacīja, ka Latvijā ilgu laiku taksācijas līmenis ir bijis ļoti zems, kas veiksmīgi darbojās laikā, kad ekonomikas izaugsme bija strauja. Taču situācijā, kad izaugsme noplok, nepieciešama nodokļu sistēma, kas nodrošina lielāku ieņēmumu atbilstību izdevumiem. Ja šo nodokli padarītu progresīvāku, Latvija pielīdzinātos lielākajai daļai ES valstu, (kur pastāv progresīvais nodoklis), un samazinātos nodokļu slogs tām iedzīvotāju grupām, kam ir zemi ienākumi. SVF atbalstīja progresīvās likmes ieviešanu no 500 latu ienākumiem.³³

Akciju sabiedrības Rīgas dzirnavnieks ģenerāldirektors Sandis Jansons uzskata, ka progresīvā ienākumu nodokļa ieviešana motivēs tikai uz pretdarbībām: pirmkārt, darbiniekiem samazināsies algas. Otrkārt, liela daļa uzņēmumu meklēs veidus, kā nemaksāt nodokļus. "Lielie uzņēmumi kā mēs, akciju sabiedrība Rīgas dzirnavnieks, kam ir caurspīdīga grāmatvedība, maksās visus nodokļus, bet mazie – atradīs citus veidus, kā nemaksāt naudu valsts kasē. Līdz ar to lielie nodokļu maksātāji būs lielākie cietēji. Būtībā šāda valdības rīcība agri vai vēlu sagraus Latvijas nodokļu maksāšanas sistēmu," Neatkarīgajai savu satraukumu pauda S. Jansons.³⁴

Latvijas nacionālas lidsabiedrības Akciju Sabiedrības „airBaltic” "airBaltic" prezidents un izpilddirektors Bertolts Fliks intervijā laikraksta "Diena" pielikumam "Sestdiena" norādījis, kā būt bagātam Latvijā ir ļoti lēti.

³² Kavale L., *Nodokļu politika*, Ogrē : SIA „Tipogrāfija Ogrē”, 1999, 17. lpp.

³³ Kas Jauns, Progresīvā nodokļa ieviešana atvieglos dzīvi cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, http://www.kasjauns.lv/lv/news/?news_id=6879

³⁴ Ilze Šteinfelde, Uzņēmējs: progresīvais nodoklis motivēs algu maksāt aploksnēs, <http://www.nra.lv/zinas/24320-uznemejs-progresivais-nodoklis-motives-algu-maksat-aploksnes.htm>

"Man neliekas, ka nodokļu politika Latvijā ir pareiza. Ja cilvēkam, kura mēneša ienākumi ir 200 latu, ir jāmaksā tie paši 26%, kas tam, kurš pelna 10 000 latu, tad tas nav taisnīgi," uzskata Fliks.

"Būt bagātam Latvijā ir ļoti lēti, un man tā nodokļu sistēma perfekti der. Bet būt nabagam Latvijā ir ļoti dārgi, un tas ir briesmīgi," saka "airBaltic" prezidents.

Latvijas nacionālās lidsabiedrības AS "Air Baltic Corporation" ("airBaltic") prezidenta Flika alga par darbu lidsabiedrībā 2009.gadā bijusi 240 000 latu, aģentūra LETA uzzināja, iepazīstoties ar viņa valsts amatpersonas deklarāciju.³⁵

Bertolts Fliks neesot veicis pētījumus, cik sarežģīti būtu ieviest un administrēt progresīvo nodokļu sistēmu, bet, uzskata, ka ar nodokļiem neapliekamajam minimumam būtu jābūt krietni, krietni augstākam. Piemēram Somijā neapliekamais minimums ir ja gada ienākumi nepārsniedz EUR 12600 katram rezidentam.

Tradicionāli par progresīvā nodokļa ieviešanu ir kreisi orientētas partijas, bet labējās partijas ir pret. Sabiedrību citai politikai pārstāvošais deputāts Artis Pabriks, uzskata, kā progresīvais iedzīvotāju ienākuma nodoklis, kāds pastāv gan daudzās Eiropas valstīs, gan ASV, tuvāko gadu laikā tiks ieviests arī Latvijā. Viņš norāda, ka ar lielākiem nodokļiem būtu jāapliek tikai tas iedzīvotāju slānis, kas pelna vairāk par vidusmēru un nodoklim būtu jānosaka «sakarīgs sliekšnis, kas nav ne 200 Ls, ne 300 Ls».³⁶ Pēc autora domām iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes palielināšana iedzīvotājiem, kuru ieņēmumi pārsniedz 300 Ls mēnesī³⁷, nozīmē idejas par progresīvā ienākuma nodokļa diskreditēšanu. Ja ar palielinātu likmi apliekamā ienākuma sliekšnis ir zems, var iznākt, ka valsts vienkārši no iedzīvotājiem iekasē papildu nodokli un īsteno to laikā, kad ienākumi jau ir būtiski sarukuši, kad ir liels bezdarbs. Vidusslānis ar vidējiem ienākumiem 300 lati bija pamatoti sašutis par papildus nodokli jau tā nelielajiem ienākumiem. Vajag izanalizēt progresīvo nodokļu likmes Eiropā, protams, nedrīkst vienkārši nokopēt veselu nodokļu sistēmu un piemērot to Latvija. Pēc autora domām, galvenais ir aprēķināt, kāda ir reāla situācija Latvijā.

³⁵ Ziņu aģentūra LETA, Fliks: Būt bagātam Latvijā ir ļoti lēti, <http://zinas.nra.lv/latvija/20448-fliks-but-bagatam-latvija-ir-loti-leti.htm?cshow=1>

³⁶ Madara Fridrihsone, Pabriks: progresīvais nodoklis tiks ieviests tuvāko gadu laikā, <http://db.lv/r/159828-pabriks-progresivais-nodoklis-tiks-ieviests-tuvako-gadu-laika>

³⁷ Apollo, Progresīvo nodokli varētu ieviest no 300–400 latu algas, <http://www.apollo.lv/portal/news/71/articles/169753>

Tautas partijas līderis Mareks Segliņš uzskata, ka progresīvā nodokļa ieviešana ir absurda ideoloģija un Tautas partija to nekad neatbalstīs. Viņš uzskata, ka šāds nodoklis būtu grūti administrējams, turklāt sodītu tos, kuri ir ieguldījuši līdzekļus sevis izglītošanā un tāpēc šobrīd saņem lielākas algas, viņš minēja Latvijas Televīzijas raidījumā Labrīt, Latvija!

“Šis progresīvais nodoklis ir absurds, un no diviem aspektiem - pirmkārt, to būs absolūti grūti administrēt, jo paredzu par 99%, ka uzņēmēj sabiedrībās visiem algas būs 499 latu un uz leju. Tātad tas uzgulsies tikai uz valsts un pašvaldību sektoros strādājošiem, kur nevar noteikt citas algas, kā tās ir īstenībā. Līdz ar to šie cilvēki būs vienīgie progresīvā nodokļa maksātāji,” teica Segliņš.

It īpaši viņš vērsās pret iecerēto 500 latu sliekšni, sakot, ka ar šādu algu strādājošo nevar uzskatīt par bagātu, kurš būtu pelnījis, lai viņu apliek ar papildus nodokli. “Tie ir cilvēki, kas ir mācījušies, kuri taisījuši karjeru, kuri nav slinkojuši jaunībā un pēc tam bieži vien ieņem labākus un līdz ar to labāk apmaksātus amatus. Tagad viņus par to, ka viņi ir mācījušies un taisījuši karjeru, sodīsim dubultā - par labu tiem, kas to nav darījuši. Uzskatu, ka tas ir sociālisms ar komunisma iezīmēm un tā ir vienkārši absurda ideoloģija un Tautas partija to nekad neatbalstīs,” uzsvēra M. Segliņš.³⁸

Pēc autora domām, ja progresīvais nodoklis uzgulsies pārsvarā uz valsts un pašvaldību sektoros strādājošiem, tās jau būs naudas ekonomēšana. Ieviešot progresīvo nodokli valsts neko nezaudēs, jo to daļu, ko nesamaksās trūcīgie iedzīvotāji, samaksās bagātie iedzīvotāji. Un tā nav nekāda atruna, ka šī sistēma ir grūti administrējam un sarežģīta. Tas nav zinātniski vai empīriski pierādīts, bet vispārzināms, ka bagāti cilvēki lobē savas intereses un nevēlas maksāt vairāk, respektīvi, lielākus nodokļus. Progresīvo nodokli atbalstīs nabadzīgi cilvēki, bet neatbalstīs turīgi un bagātie cilvēki. Vajadzēs uzlabot arī ar pamatotu kardinālu reformu nodokļu tiesiskajā regulējumā un administrēšanā. Efektīvu nodokļu politiku, kura neatbalstītu spekulatīvos darījumus, bet stimulētu ražošanu un iedzīvotāju nodarbinātību, kā arī mazinātu ēnu ekonomiku.

Brīvvalsts (starpkaru) Latvijā jau bija progresīvais ienākuma nodoklis. Progresīvā nodokļa atcelšanu var nosaukt par "eksotisku" eksperimentu. Pasaules ekonomistu īpatsvars,

³⁸ News.Frut.lv, Segliņš: progresīvais nodoklis ir sociālisms ar komunisma iezīmēm, <http://news.frut.lv/lv/polit/politics/86670>

kas atzīst progresīvā ienākuma priekšrocības, līdzinās arī progresīvo nodokli ieviesušo un paturējušo valstu attiecībai: apm. 90% par un apm. 10% pret. Igaunija bija pirmā valsts Eiropā, kas atcēla progresīvo ienākuma nodokli 1994. gadā, drīz pēc tam sekoja Latvija 1995 gadā. un Lietuva, Krievija 2000 gadā un vairākas cita Austrumeiropas un bijušas Padomju Savienības valstis (2003-2005). Islande 2007. gadā ieviesa daļēji progresīvo nodokli.³⁹

Politologs Filips Rajeviskis uzskata: premjerministra Valda Dombrovska (JL) paziņojums, ka starptautiskie aizdevēji tomēr rosina ieviest progresīvo ienākuma nodokli, ir tikai manipulācija ar iedzīvotājiem.

Viņam ir aizdomas, ka šis paziņojums izplatīts, lai kaut ko paslēptu zem šā nodokļa, lai iedzīvotāji aizmirstu par iepriekšējiem citiem negatīvajiem paziņojumiem, par citu nodokļu celšanu.

«Šķiet ļoti īpatnēji, ka pēkšņi tiek runāts par šo nodokli, ka pēkšņi viens nodoklis tiek izrauts no konteksta un pēkšņi ap to sākas riņķa dancis. Vai tas nav atkal kaut kāds mēģinājums kaut ko paslēpt zem šā nodokļa? Jo sākās jau negatīvisma vilnis par tām mašīnām, tad izvilka nākamo, kaut ko sliktāku,» sarunā ar portālu «Apollo» sacīja politologs.

Viņaprāt, tas varētu būt Dombrovska PR gājiens, lai novērstu uzmanību no citiem nodokļiem, un, visticamāk, šādu nodokli neieviesīs. Turklāt neesot īsti skaidrs, no kurienes nācis šāds paziņojums, jo starptautiskie aizdevēji visu laiku līdz šim brīdim Latvijas valdībai tikai noteikuši pamata skaitļus.

«Pēc tam noņems to jautājumu no dienas kārtības. Progresīvais nebūs — priecājieties. Bet pārējais — nodoklis par automašīnām, tabakai būs, tā nu sanāca. Mēs iztaisijām tā, ka nav progresīvais nodoklis,» spriež Rajeviskis.⁴⁰

Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP) jau kopš deviņdesmito gadu vidus ir iestājusies par progresīvā iedzīvotāju ienākumu nodokļa atjaunošanu Latvijas nodokļu sistēmā, kamēr visas iepriekšējās valdības allaž ir atradušas kādus aizbildinājumus, kāpēc nodokli nevajag, vai arī pret šo ierosinājumu ir izturējušās ar absolūtu kurlumu.

³⁹Jānis Garančs, Progresīvais ienākuma nodoklis pasaules kartē, http://www.diena.lv/lat/tautas_balss/blog/janis-garancs/progresivais-ienakuma-nodoklis-pasaules-karte

⁴⁰News.Frut.lv, Politologs: runas par progresīvo nodokli ir manipulācija, <http://news.frut.lv/lv/polit/politics/93312>

Izmetot no nodokļu sistēmas progresīvo nodokli 1995. gadā, Latvija uzsāka grūti izskaidrojamu, eksotisku eksperimentu, kura rūgtie augļi lielā mērā nupat ir jūtami. Nav, protams, šis nodoklis viens pats vainojams, pašreizējai krīzei ir citi, būtiskāki cēloņi, taču arī trūkumi – kroplības nodokļu sistēmā ir viens no budžeta nesamērību un sociālo spilvenu zudumu veicinošiem faktoriem.

Progresīvā IIN likme kā budžeta sabalansēšanas līdzeklis tiek lietots lielākajā daļā pasaules valstu – tikai apmēram 10% valstu nav progresīvā nodokļa, un šajā ziņā Latvijas varasvīri ir vienisprātis tikai ar nedaudz vairāk kā 20 valstu valdītājiem - ar Krievijas, Kazahstānas, Mongolijas, Ukrainas un Balkānu valstu kolēģiem. Pagaidām pie progresīvā IIN nav atgriezušās arī kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija, taču diskusijas par to jau notiek, un jādodomā, ka jo drīz šis nodoklis tajās tiks atjaunots.

Neatkarīgi, vai ekonomikā valda uzplaukums vai krīze, bet jo īpaši krīzes laikā, progresīvā IIN likme varētu būt instruments, ar kuru valstij iegūt vairāk naudas budžetā, turklāt to darīt taisnīgākā veidā, pēc principa, ka bagātie maksā vairāk. Tas nepieciešams, lai valstī neveidotos liela sociālā noslāņošana, kur skaitliski mazai, elitārai ļaužu daļai ir lieli ienākumi, kamēr visa pārējā tauta dzīvo uz nabadzības robežas vai pat zem tās. Taču valdošās, labējās partijas gadiem ilgi un apbrīnojami konsekventi ir uzskatījušas, ka tas nav nepieciešams... Var teikt pat skarbāk – valdošās, labējās partijas ir par to, lai saglabātu mazajai, elitārajai grupai lielus ienākumus, bet fiskālās problēmas, kad tādas rodas, tiek risinātas uz maznodrošināto rēķina. Šāda politika pašreizējā krīzē Jaunā laika⁴¹ un Tautas partijas izpildījumā jūtama vai katrā solī, bet jo īpaši spilgti – attieksmē pret progresīvās IIN likmes ieviešanu.

Droši vien diskusijas par progresīvās IIN likmes ieviešanu valdošās koalīcijas aprindās vispār nebūtu sākušās, ja ne pārsteidzošais atklājums, ka šādu budžeta sabalansēšanas instrumentu iesaka Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) eksperti.

Saprotams, ka progresīvā IIN likme nedrīkst būt pārāk agresīva - tāda, ka kavētu vidusslāņa veidošanos. Tieši šādu – agresīvu – progresīvo IIN valdošās aprindas prezentēja, bet pēc tam pašas ņēmās to noraidīt, lai sabiedrības acīs izliktos par labdariem.

⁴¹ LSDSP, Pēdējais laiks ieviest progresīvo nodokli!, <http://www.diena.lv/lat/politics/blog/lspdsp/pedejais-laiks-ieviest-progresivo-nodokli>

Tika pieņemts lēmums praktiski atcelt neapliekamo minimumu, samazinot tā likmi no 35 latiem uz 25 latiem nākamgad, tādējādi trūkstošo līdzekļu ieguves resursu rodot tieši visnabadzīgāko iedzīvotāju ienākumos. Turklāt sabiedrībai tiek mēģināts iestāstīt, ka neapliekamā minimuma koriģēšana un progresīvā IIN ieviešana ir kaut kas savstarpēji izslēdzošs, ka, ja tiek skarts viens nodoklis, tad otru nekādā gadījumā nedrīkst aiztikt, un, ka ar nepaliekamā minimuma koriģēšanu tagad ir atrisināta progresīvā IIN problēma.

LSDSP allaž ir bijis viedoklis un skaidrs, uz aprēķiniem un ekonomisko reāliju novērtējuma balstīts risinājums. Arī pašlaik nepārtraukti vērojuši situāciju un LSDSP ir priekšlikums, kā vislabāk, ar kādiem sliekšņiem un griestiem būvēt progresīvā IIN namu. Tā būtību varat aplūkot tabulā 3.2.1⁴².

⁴² LSDSP, <http://www.lsdsp.lv/upload/tabula.jpg>

LSDSP piedāvātas progresīvas nodokļa likmes

Darba ņēmēju skaits (tūkst.cilv.)	Ienākumu lieluma grupa (Bruto Ls)			Aritmētiski vidējais darba algas lielums grupā vairs iepriekšējās grupas (Ls)	Nodokļa likme			Nodokļa apjoma pieaugums (Ls)			
	min	max	vidēji		ienākumu kategorijā	pieaugums (procenta punkti) salīdzinot ar iepriekšējo likmi		katrā nodokļu likmes kategorijā	vienai personai ar noteiktu ienākumu		kopējais papildus nodokļa ieņēmums
									mēnesī	gadā	
					23%						
36,3	1000	1500	1250	250	26%	3,00%	3%	7,5	7,5	90	3 267 000
11	1500	2000	1750	250	29%	3,25%	6,25%	15,6	23,1	277,5	3 052 500
4,8	2000	2500	2250	250	33%	3,50%	9,75%	24,4	47,5	570	2 736 000
2,4	2500	3000	2750	250	37%	3,75%	13,50%	33,8	81,3	975	2 340 000
1,3	3000	3500	3250	250	41%	4,00%	17,50%	43,8	125,0	1500	1 950 000
0,8	3500	4000	3750	250	45%	4,25%	21,75%	54,4	179,4	2152,5	1 722 000
2,1	4000		4250	250	49%	4,50%	26,25%	65,6	245,0	2940	6 174 000
58,7				vidējā likme ienākumiem vairs 1000 Ls	37%		14,0%	ieņēmumi no progresīvās likmes			21 241 500
				vidējā likme visiem ienākumiem	35%		12,3%				
ieņēmumi bāzes variantā											
778,7			467	467	23%				99,36	1 192	928 459 584

Darba ņēmēju skaits ņemts no LR Centrālās statistikas pārvaldes informatīvā apskata „Darba ņēmēju sadalījums pēc darba ienākumiem 2009.gada 1.pusgadā”

Tabulā 3.2.1. ikviens var ieraudzīt un saskaitīt, cik lielu summu viņam nāktos maksāt sociāli taisnīgākas nodokļu sistēmas ieviešanai un uz pašreizējās krīzes altāra. Neapliekamā minimuma samazināšana valstij dos ne vairāk kā 17,2 miljonus latu. Saskaņā ar LSDSP priekšlikumu 21,2 miljonus latu budžets iegūtu, ja tie, kas saņem mēnesī zem 1000 latu algu, arī turpmāk maksātu 23% likmi. Nebūtu tā, ka tie, kam alga lielāka par 1000 latu, uzreiz spējī ciestu un zustu stimulē censties un pelnīt vairāk. Tie, kam alga 1000 līdz 1500 latu, maksātu 26% - tāpat nedaudz vairāk. Un tā uz priekšu – jo lielāki ienākumi, jo nedaudz vairāk jāsamaksā nodokļos. Sprotams, ka šāda nodokļu sistēma nepatīktu tai iedzīvotāju kategorijai, kam nāksies maksāt vairāk. Singapūrā 0,4% iedzīvotāju samaksā 25% no visa iedzīvotāju ienākumu nodokļa valstī.

No 1. Janvāra 2010. gada stājas spēkā likuma izmaiņas, kas paredzēja iedzīvotāju ienākumu nodokļa palielināšanu līdz 26%. Līdz šim IIN likme bija 23%.⁴³

Saskaņas centrs piedāvāja ienākumu nodokļa likmi aprēķināt pēc progresīvās metodes. Nils Ušakovs uzskata, kā nodokļu samazināšana uzņēmējdarbībai dod biznesmeņiem iespēju

⁴³LETA, Latvijā IIN tiek palielināts līdz 26%, http://www.tvnet.lv/financenet/zinas/298581-latvija_iin_tiek_palielinats_lidz_26

ja ne attīstīties, tad vismaz pārdzīvot krīzi. Tomēr vienlaikus privāto ienākumu līmenī būs godīgi, ja cilvēki, kas daudz nopelna, dalās ar visu pārējo sabiedrību.⁴⁴ Progresīvā nodokļa līkni piedāvāja sekojošu:

1. Parastā likme tiek samazināta līdz 20%.
2. Tiek ieviesta 25% likme ienākumiem virs 15 000 latu gadā.
3. Tiek ieviesta 30% likme ienākumiem virs 25 000 latu gadā.
4. Tiek ieviesta 35% likme ienākumiem virs 50 000 latu gadā

Savukārt Eiropas Savienības ekonomikas un monetāro lietu komisārs Hoakins Almunija, norādīja uz citu valstu praksi nodokļu piemērošanā, sakot, ka citās valstīs tiem, kuriem ir lielāki ienākumi, ir arī lielāki nodokļi, taču atzīmēja, ka EK neko nevar uzspiest Latvijas valdībai un parlamentam, jo tās pienākums ir uzraudzīt saprašanās memorandā ietvertu solījumu izpildi, kurā ir teikts, ka tad, ja budžeta konsolidācijai nepieciešami papildus ienākumi, ir nepieciešams palielināt nodokļus.

Almunija pauda uzskatu, ka katrai valstij ir būtiski iekasēt nodokļus un novērst krāpšanos ar tiem. Vizītes laikā tiekoties ar finanšu ministru Einaru Repši (JL), ticis runāts par iespēju palielināt finansējumu Valsts ieņēmumu dienestam, tādējādi veidot izņēmumu, lielāku līdzekļu daudzumu tērējot VID kapacitātes uzlabošanai. Almunija norādīja, ka tas nav viņa lēmums.

Komisārs norādīja, ka valsts nevar prasīt, lai sabiedrības nabadzīgākās daļas vēl vairāk maksātu, nepieciešams, lai pārējās sabiedrības daļas ar tām solidarizētos.⁴⁵

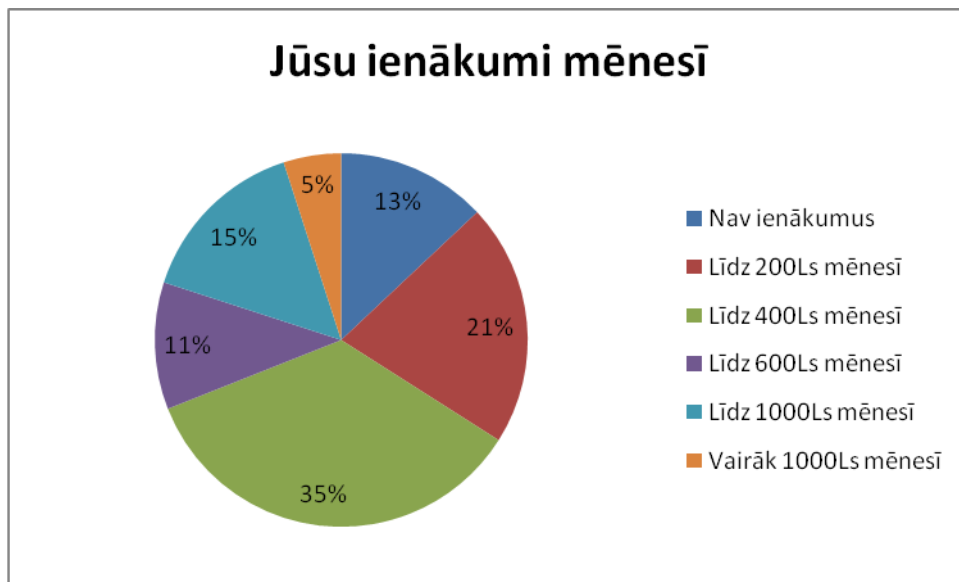
⁴⁴ Nils Ušakovs, Kas ir progresīvais nodoklis, <http://www.saimnieks.lv/Vide/6070>

⁴⁵ Kas Jauns, Progresīvā ienākuma nodokļa ieviešana netiek izskatīta, http://www.kasjauns.lv/lv/news/?news_id=10357&_print=1

3.2 Aptauja

Autors izstrādāja aptauju, lai noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokļus par progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu. Aptauja sastāvēja no 9 jautājumiem, kurā tika noskaidroti iedzīvotāju viedokļi. Aptauju izgāja 363 cilvēki. Vidējais vecums ir 25 gadi pārsvarā ar nepabeigto augstāko un augstāko izglītību.

Pirmais jautājums bija noskaidrot cilvēka ienākumus mēnesī, lai redzētu un saprast kādu auditoriju autors analizēs.

3.2.1. att. Respondentu ienākumi mēnesī

Kā redzams attēlā 3.3.1., tikai 5% no respondentiem (5 no 363 cilvēkiem) ienākumi ir augstāk par 1000Ls mēnesī, kā arī 15% (55 cilvēkiem) ienākumi samēra augsti līdz 1000 latiem mēnesī. Aptauja norisinājās portāla BizTimes.lv, kas pozicionējas, ka biznesa žurnāls internetā un auditorija ir atbilstoši ar vidējo un augstāko izglītību un vairākums tieši finanšu nozarē. Tās, ka progresīvais ienākumu nodoklis skars vairāk iedzīvotājus ar diezgan augstiem ienākumiem, autora mērķis bija pēc iespējas sakontaktēties ar respondentiem, kurus var skart progresīvais nodoklis visvairāk. 13% respondentiem nav ienākumus. Pārsvarā tie ir studenti, kas vel mācas.

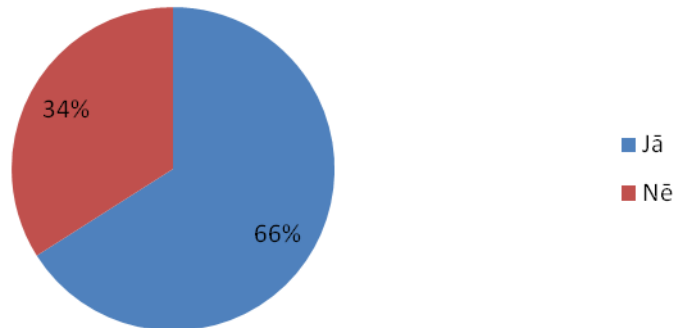
Nākošais jautājums respondentiem bija „Vai Jūs zinājāt, kas ir progresīvais ienākumu nodoklis un tā pamat principus?”. 75%, kas ir 271 respondenti, atbildēja, kā viņi zināja un bija informēti par šādu nodokļu sistēmu. Vairāki respondenti minēja Lielbritānijas piemēru, kur dažiem bija darba pieredze šajā valstī. 25% no 363 respondentiem, kas ir 92 respondenti neko nezināja par progresīvo nodokļu likmi un nav pietekami informēti.

3.2.2. att. Respondentu zināšanas par progresīvais ienākumu nodokli un tā pamat principiem

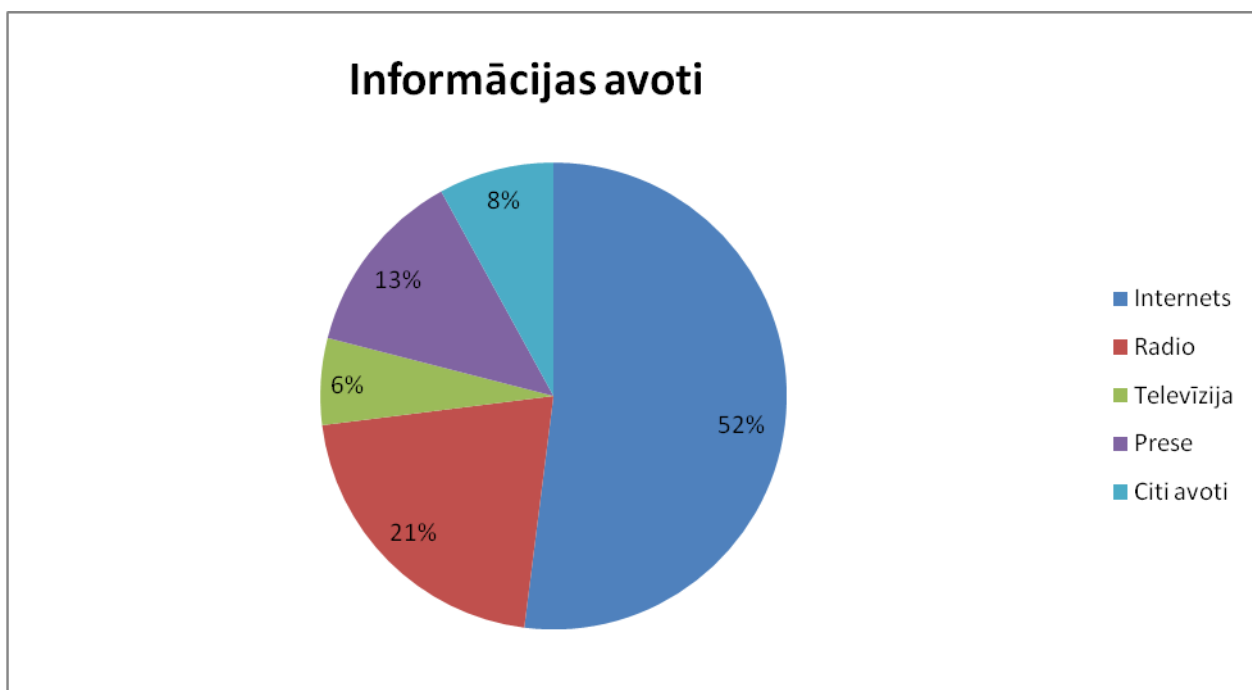
Jautājumā, par to, vai respondenti bija informēti, ka Latvijā progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēma jau bijā priekšlikumi ieviest (skat. 3.3.2. att.), 125 no 363 respondentiem teica „Nē”, kas sastāda 34% no visu aptaujāto skaita. Lielāka daļa, 238 cilvēki, bija informēti par šādu notikumu, kas ir 2,5 reizes vairāk par tiem, kas nezināja kas ir progresīvais nodoklis, aptaujāto skaita jautājumā par to, vai vispār līdz tam bija zinājuši par progresīvo nodokļu sistēmu. Pēc autora domām, respondentu skaitam, kas zināja, kā Latvijā jau centējas ieviest progresīvo nodokli vajadzēja būt lielākam, jo par to diezgan daudz diskutēja Latvijas medijās. Un pat tagad, pirms politiskiem vēlēšanām daudzās partijas savās programmas apsver idejas par progresīvo nodokli, it īpaši kreisās partijas. Tās nozīme kā daudzi nav ieinteresēti arī Latvijas politikā un neseko politiskiem rakstiem un ziņām medijos.

Vai Jūs zinājāt, kā Latvijā jau apsvēra ideju ieviest progresīvo nodokli?

3.2.3. att. Vai Jūs zinājāt, kā Latvijā jau apsvēra ideju ieviest progresīvo nodokli vairākas reizes?

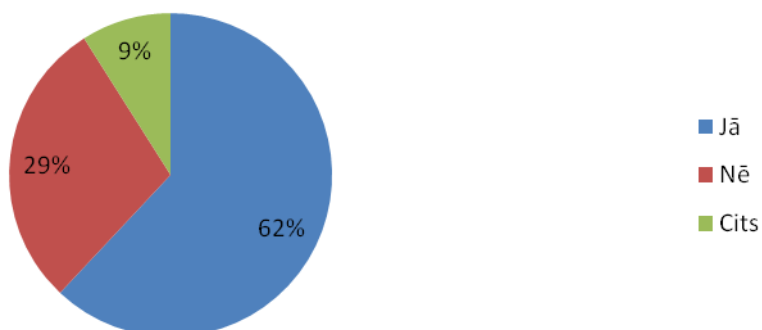
Uz nākošo jautājumu “No kāda informācijas avota Jūs esat ieguvuši informāciju par progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmu?” varēja atbildēt tikai tie respondenti, kas jautājumā „Vai Jūs zinājāt, kas ir progresīvais ienākumu nodoklis un tā pamat principus?” atbildēja „Jā”. Respondentu skaits bija 271. 52% jeb 141 respondents atbildēja, ka informācija bija iegūta no interneta medijiem. Vispopulārākie interneta ziņu portāls izrādījās DELFI.lv, kuru atzīmēja 103 respondenti un 20 respondenti minēja TVNET.lv. Radio atzīmēja 56 respondenti jeb 21% no 271 respondentiem. 8% jeb tikai 21 respondents, atzīmēja „Citi avoti”, minēja, ka informācija iegūta no zinātniskās literatūras, augstskolā, no draugiem, ģimenes vai darbavietā.

3.2.4. att. Respondentu informācijas avoti par progresīvo ienākuma nodokli

Atbildot uz jautājumu „Vai jūs atbalstāt progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokli ieviešanu Latvijā?”, 224 jeb 62% respondenti atbildēja piekrietoši un 29% jeb 107 aptaujātie nevēlētos, lai Latvijā ievieš progresīvo ienākuma nodokli. Interessants fakts, ka ne tikai visi 5 respondenti, kam ienākumi ir virs 1000 latiem bija pret šo ienākuma nodokli, bet arī vairākums no tiem, kuru ienākumi mēnesī ir līdz 400 latiem mēnesī. Pēc autora domām, vairākums no respondentiem baidās no zemajam sliekšņiem, kurus var piemērot valdība, ka piemēram, kad bija piedāvājums ievest progresīvo nodokli no 300 latiem un aizskart tāpat nelielus ienākumus. 9 procenti jeb 32 respondenti uzsver, kā jau bija minēts vis ir atkarīgs no procentu likmēm un no sliekšņa, no kura būs piemērots progresīvais nodoklis, vai arī nav pietiekami informēti par šo sistēmu. Progresīvo nodokli atbalsta cilvēki ar zemiem ienākumiem, savukārt iedzīvotājus ar augstiem ienākumiem tas varētu neapmierināt.

Vai jūs atbalstāt progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokļi ieviešanu Latvijā

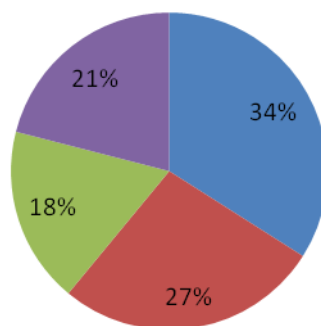

3.2.5. att. Vai jūs atbalstāt progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokļi ieviešanu Latvijā?

Jā tomēr Latvijā tiktu ieviesta progresīva nodokļu sistēma, tad pēc respondentu sniegtajām atbildēm, progresīvas nodokļu likmes visefektīvākais nodokļu likmes diapazons būtu no 15% - 30%, bet par diapazonu 25% - 40% izvēlējās 67 respondenti jeb 18% no visiem atbildētājiem. 21% jeb 77 respondenti nav gatavi sniegt atbildi, vai arī piemēnēja savus variantus un diapazonus, piemēram, 4 respondenti norādīja diapazonu no 15% līdz 40%.

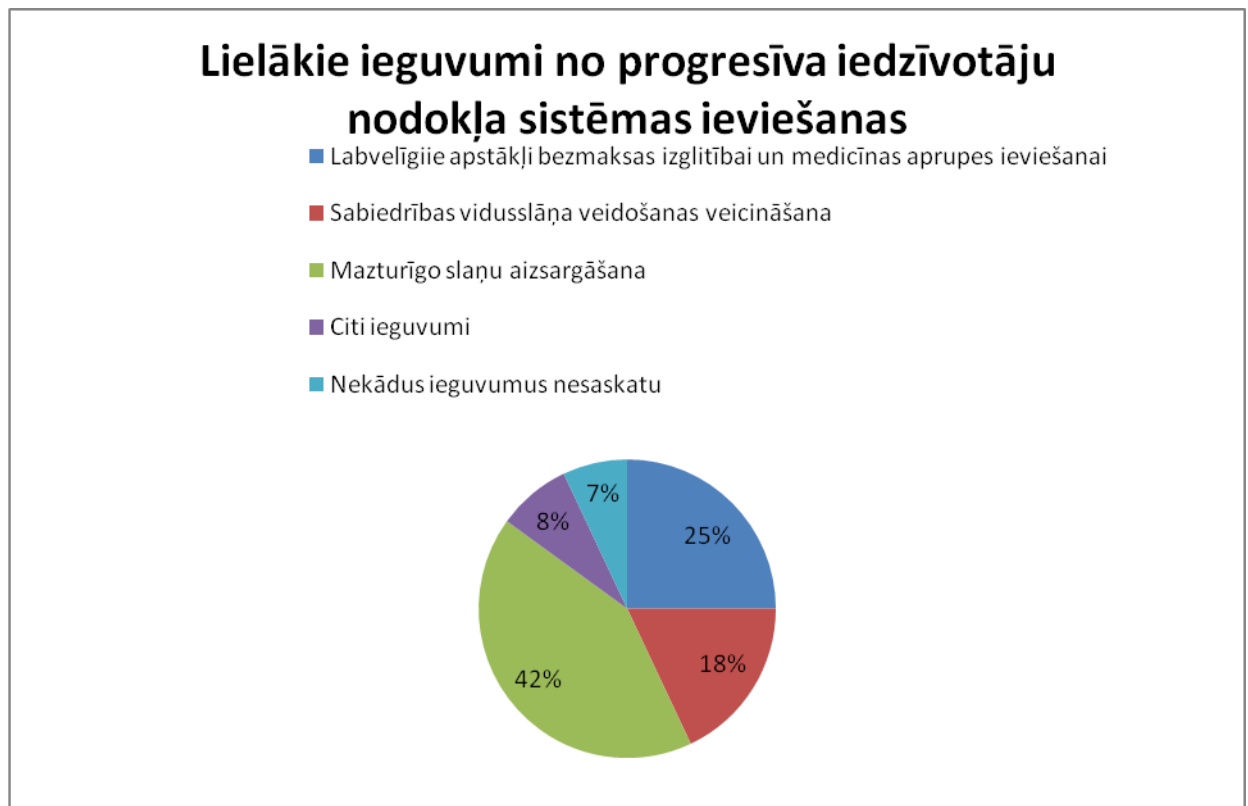
Progresīvas nodokļu likmes diapazons

■ 15% - 30% ■ 20% - 35% ■ 25% - 40% ■ Cits

3.2.6. att. Progresīvas nodokļu likmes diapazons

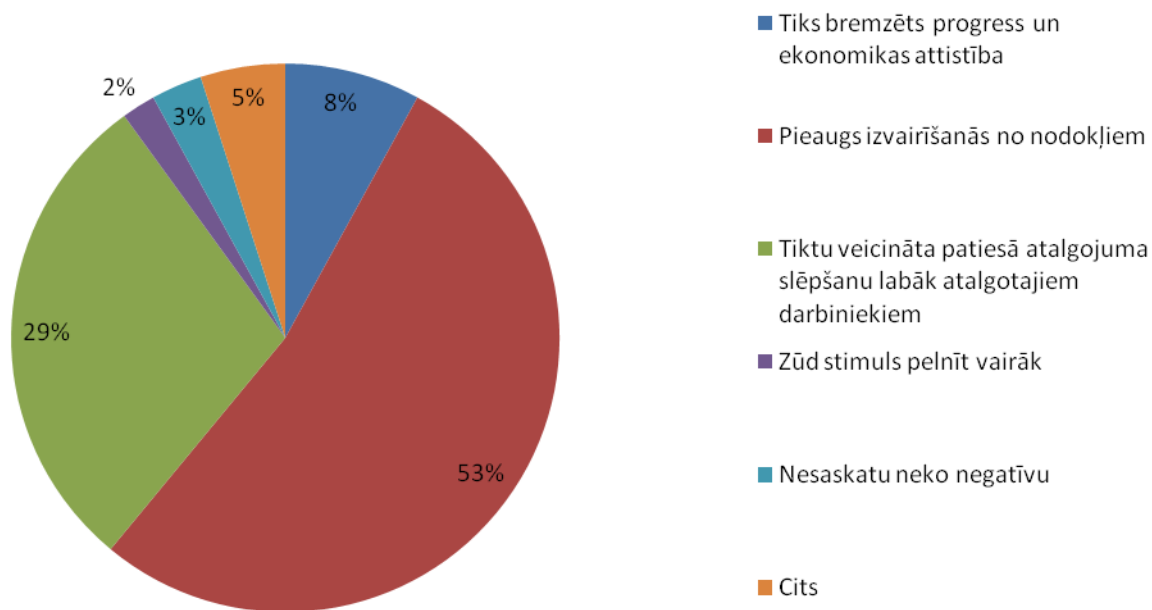
Balstoties uz sabiedrības aptauju rezultātu analīzi, autors var secināt, ka lielāka daļa respondentu uzskata, ka būtiskākais ieguvums no progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas ieviešanas būtu mazturīgo iedzīvotāju slāņu aizsargāšana, kā arī, 25% jeb 90 respondentu, ka tas radīs labvēlīgus apstākļus bezmaksas izglītības un medicīnas aprūpes ieviešanai. Savukārt 7% jeb 27 aptaujāti nekādus ieguvumus neredz. Vairāki aptaujātie pie citiem ieguvumiem norādīja sociālo taisnību.

3.2.7. att. Lielākie ieguvumi no progresīva iedzīvotāju nodokļa sistēmas ieviešanas

Pie negatīviem aspektiem 53% jeb 191 respondents uzskata, kā pieaugs izvairīšanās no nodokļiem pieminot arī tā saucamās „algas aploksnēs”. Savukārt 29% jeb 104 atbildētāju uzskata, ka tiks veicinātas patiesās atalgojumu slēpšanās labāk atalgotajiem darbiniekiem. Un tikai 11 respondenti uzskata, ka pazudis stimuls pelnīt vairāk. Interessants fakts, kā visi šie 11 respondenti, pirmajā jautājuma atbildēja, ka pelna mēnesī līdz 200 latiem.

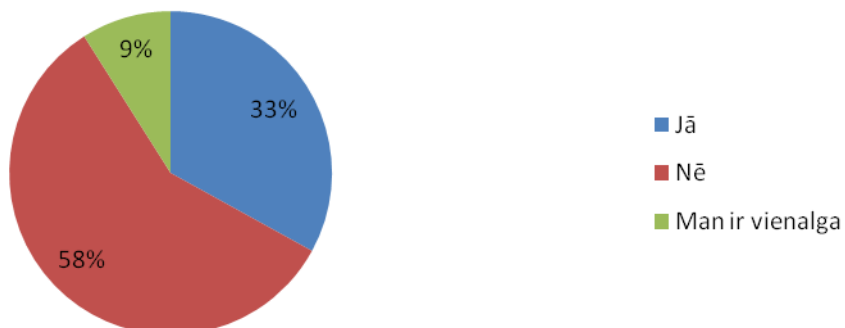
Negatīvākie aspekti ieviešot progresīvo nodokļu sistēmu

3.2.8. att. Pēc respondentu domām, negatīvākie aspekti ieviešot progresīvo nodokļu sistēmu

Aptaujās noslēgumā autora mērķis bija uzzināt respondentu viedokļus jautājumā „Vai nākotnē Latvijā tiks ieviesta progresīvā iedzīvotāju ienākumu nodokļu sistēma?”. Vairākums no aptaujātiem - 58% uzskata, ka Latvija netiks ieviests progresīvais ienākumu nodoklis. 33% jeb 119 aptaujāti domā, ka tomēr tuvākajā Latvijā ievadīs šo nodokļu sistēmu. Un 9% procentiem jeb 33 respondentiem ir vienalga, kāda nodokļu sistēma būs Latvija. Iespējams vienalga ir tāpēc, ka cilvēki ir maz informēti par progresīvo nodokli vai arī uzticas valdības lēmumiem.

Vai nākotnē Latvijā tiks ieviesta progresīvā iedzīvotāju ienākumu nodokļu sistēma?

3.2.9. att. Aptaujāto viedoklis par ieviešanu progresīvo iedzīvotāju ienākumu nodokļu sistēmu nākotnē Latvijā

Autors uzskata, ka lielākajai daļai aptaujāto ir izveidojies objektīvs viedoklis par progresīvo nodokļu sistēmu, ka arī tā iespējām Latvijā. Galvenie principi ir visiem skaidri, gan negatīvie aspekti, gan arī pozitīvie.

Autors uzskata, ka lai iegūtu objektīvākus rezultātus vajag piedāvāt konkrēto progresīvo nodokļu sistēmas modeli, kur cilvēki redzes kādus labumus viņi stabili gūs, cik viņiem būs jāmaksā nodokļus, kā arī konkrētus progresīvo nodokļu likmes un attīstības plānu, uz kādiem mērķiem. Protams, arī pārklāt visas vecuma grupas (šajā aptaujā piedalījās vecuma grupa no 20 līdz 35 gadiem un vidējais vecums 25 gadi.)

3.3 Progresīva ienākuma nodokļa ieviešanas iespējas Latvijā.

Ideālas nodokļu sistēmas neeksistē vispār. Progresīva nodokļu sistēma brīnišķīgi strādā daudzās Eiropas bagātākajos valstīs Eiropā. Protams, valsti jābūt taisnīgumam un vienlīdzībai starp visiem iedzīvotāju slāņiem un nedrīkst aizvainot vājākos vai stiprākos. Progresīvais nodoklis, ka rada aprēķini, samazina ienākuma nevienlīdzību un tas ir viens no iemesliem, kāpēc šī ideju iecenojuši sociālistu ideologi.

Bet jautājums ir: Kas šodienas grūtajā ekonomiskajā situācijā Latvijas ir svarīgāks, vai mums ir vajadzīgs lielāki ieņēmumi budžetā, vai efektivitāte. Vajag noteikt mērķi, kam ir vajadzīgs progresīvais nodoklis.

Problēma ir tāda, kā sociālam zemu slānim ienākumi jau tā būtiski nokrituši, daudzi cilvēki vairs nenopelna tik, cik nopelnīja agrāk. Vairākās ģimenēs palika strādāt tikai viens loceklis. Protams, ka pirms pāriem gadiem daudzi paņēma astronomiskus kredītus gan nekustamajām īpašumam, gan sava biznesa attīstīšanā un pat neapdomīgiem pirkumiem „treknajos gados”. Autors strādāja DNB NORD bankā kredītēšanās daļā. Tur patiešām ir situācija ar latviešu ģimenēm ir ļoti slikta. Ļoti daudzi nevar maksāt pat minimālas iemaksas, ģimenes locekļi brauc katrs atsevišķajā valstī, lai spētu maksāt par kredītiem un nepazaudēt „savus” īpašumus. Protams, tā dara ne visi. Daudziem cilvēkiem kas palika Latvijā, vajag kaut, ka gan dzīvot, gan par visu maksāt. Katrs lieks procents no ienākumiem ko viņi maksa un maksas būtiski ietekmē gan uz ģimenes budžetu, gan uz savu psihisko stāvokli. Tas ir bailes, par to, vai spēs viņi paēst, samaksāt pēc rēķiniem. Daudzi uzņēmumi samazināja saviem darbiniekiem algas un viņi tapāt ir mazas. Šajā situācijā attīstās ēnas ekonomika, kad ir ciņa par katru santīmu. Ja progresīvais nodoklis tiks ieviests ar neapdomīgi lielajām likmēm un ja to nāksies maksāt cilvēkiem, kas ir tāpat grūtajā situācijā, tad tas tikai sarežģīs situāciju Latvijā. Pēc autora domām progresīvas likmes izskaitļošanā vajag pievērst uzmanību ne tikai cilvēka ienākumiem. Galvenais ir uzzināt un izskaitļot, kādi ir ieņēmumi veselai ģimenei. Kādi ir izdevumi, varbūt ir paņemti lieli kredīti. Vai cilvēkam ir bērni, kas mācas. Vai arī, ja ģimene ir daudz bērņus vai ir problēmas veselības jomā. Viens no vecākiem var saņemt algu 1000 Ls kas ir diezgan liela, bet no tiem viņš jau tapāt maksa nodokļus, pērk pārtiku un citas preces, kas arī tiek aplikti ar nodokļiem un maksa par paņemtajiem kredītiem par nekustamo īpašumu. Pie tām ģimenēm ir vairāki bērņi. Un no tādas samērā lielas algas nepaliek nekas.

Protams, ja cilvēks saņem 5 000 latus un maksas 1 000 latus nodokļus un nav īpaši lielas saistības, tad viņš varēs izdzīvot. Par valdības kļūdām vajag maksāt turīgākajiem, tad būs arī kārtība.

Lai pilnīgi izmainīt nodokļu iekasēšanu no iedzīvotājiem, vajag ievest vispārēju deklarāciju par ienākumiem un pamatu izdevumiem, tai skaitā tā saucamo nulles deklarāciju.

Ir zināms, kā nodokļu sistēmai jābūt pēc iespējas vieglākajai. To nodokli var uzskatīt par ideālu, ja cilvēkam pret dilemmu maksāt vai nemaksāt būs vairāk argumentus lai maksātu nodokļus valstij.

Šajā ziņā nodokļa likme, kas nemainās, varbūt būs ērtāks un saprotamāks un progresīvais nodoklis šajā situācijā zaudē.

Pēc autora domām, progresīva nodokļa administrēšana Valsts Ieņēmumu Dienestam nebūs pārāk grūta. Piemēram, progresīvais nodoklis īpašumam ir daudz sarežģītāks, apgrūtināošs un dārgs. Galvenais ir izveidot tādu sistēmu, kuru būs viegli saprast, kā arī pievērst uzmanību nodokļu nemaksātājiem.

Ar algām būs daudz vieglāk. Ar to autors nedomāja nevis izvairīšanos no nodokļiem, bet par progresīvo nodokļa administrēšanu un iekasēšanu. Bet neapstrīdamais fakts, ka augsta procentu likme paaugstina stimulu izvairīties no nodokļiem. Ar tādiem paņēmieniem, kā algas aploksnēs, emigrāciju un viltīgajai optimizācijai.

Ja būs ieviesta ienākumu progresīvais nodoklis, Latvija izskatīsies ļoti neizdevīgi salīdzinājuma ar citiem Baltijas valstīm Igauniju un Lietuvu, kur būs viss pa vecam bez inovācijām. Var iznākt tā, kā ārzemju uzņēmumiem savu pārstāvību būs izdevīgāk pārnest uz turieni. Tas neattiecas uz visiem uzņēmumiem, kas sniedz pakalpojumus, vai kuriem šeit Latvijā ir attīstīta infrastruktūra. Ražošanas uzņēmumi analizēs savu pārceļšanos. Tas ir saprotams, kā vienā laikā visiem būt labi un ērti nevar būt. Pēc autora domām pastāv tāda ilūzija, jo lielāka nodokļu likme, jo vairāk ieņēmumi valsts budžetā. Diemžēl dzīvē viss ir sarežģītāk, jo lielāka nodokļa likme, jo vairāk cilvēkus negrib maksāt nodokļus. Pilsoņi atrod, ka nepamatoti samazināt savus ienākumus. Tāpēc vajag turīgākos cilvēkus motivēt, izveidot situāciju, kad cilvēki redz labumus no saviem nomaksātajiem nodokļiem.

Latvijā ir viens no lielākajiem nodokļu slogiem uz parastiem strādniekiem, varbūt tāpēc mums ir grūti ražot konkurent spējīgu produktu tirgū. Ja Latvija ievadīs progresīvo nodokļu

iedzīvotājiem, tad vajag noteikt augstu algu sliekšni, no kuras procentuāli sāksies likmes paaugstināšana. Otrkārt būtu labi samazināt citus nodokļus, piemēram, sociālo līdz 10-12% un mazajiem algām arī samazināt ienākumu nodokli, bet var ne uzreiz, bet pakāpeniski, analizējot ienākumus budžeta un procentuāli samazināt. Ideāls variants, lai kopējais nodokļu slogs nepārsniegtu 25% šai cilvēku grupai.

Viens no progresīva nodokļu argumentiem ir sociāla vienlīdzība. Daudziem turīgākajiem cilvēkiem nav skaidrs. Kāpēc viņiem jāmaksā vairāk, ja viņi vairāk nopelna. Ja skaitīt matemātiski cilvēks ar algu 2 000 latī maksā nodokļus vairāk par cilvēku, kurš saņem 200 latus mēnesī bez jebkādiem progresīvam likmēm. Daži doma, ka Tas izskatās, ka sods par bagātību. Šeit ir jautājums kādā sfērā strādā šie cilvēki. Latvija ir krīzes situācija, mums ir palikuši nabagi cilvēki un bagāti. Vidusslānis ir ļoti mazs. Šobrīd nav šaubu, ka laika periods no 2005-2007. gadam ieies vēsturē kā pirmais īstais neatkarīgās Latvijas nekustamā īpašuma burbulis. Nez vai mēs tik drīz vairs piedzīvosim tādu eiforiju, celtniecības bumu un „papīra” miljonāru pārbagātību. Pašreiz gan ir svarīgāk saprast, kad varētu beigties šī burbuļa loģiskās sekas - cenu kritums. Interesanti, ka vēl ne tik sen – pirms 2-3 gadiem - nekustamo īpašumu nozares speciālisti, runājot par nākotni, uzbūra paradīzei līdzīgas ainavas. Cenas bija nepamatoti augsti, daži cilvēki kļuva par miljonāriem, bet ko tas iedeva Valstij?

Protams, mēs dzīvojam demokrātijas valstī un nedrīkstam aizliegt nodarboties ar likumīgiem darījumiem. Tas bija spekulācijas ar nekustamo īpašumu. Ar progresīvo nodokli viņus varēja aplikt bez jebkādiem problēmām. Var stimulēt attīstīties ražošanu Latvija ar zemākajam likmēm un nodokļu atvieglojumiem. No valsts puses vajag izstrādāt, kas tieši ir nepieciešams, lai Latvija būtu konkurent spējīga valsts. Ekonomiku nedrīkst atstāt paša nodarbībā, vajag izmantot valsts intereses un ar progresīvo nodokļu likmi var stimulēt tas nozares, kas dos nevis ātru un lielu peļņu, bet stabilitāti ekonomikā, cilvēku nodarbinātību un labklājību un pēc iespējas vairāk neatkarības no burbuļu spekulācijām.

Toties Norvēģijā augstas ienākumā nodokļu likmes nav īpaši saistītas ar efektivitāti, bet viņi ir piekritēji sociālajam valsts principam – taisnīgums ir svarīgāks par peļņu. To, ka cilvēks ir bagāts vai pelna lielu naudu, ir nopelns ne tikai šī cilvēka, bet arī sabiedrības nopelns. Un par tādu situāciju, vajag pateikties ar lojalitāti un naudu, tas ir godīgais pārdales princips. Dažādās valstīs ir atšķirīgi ideoloģiski pieejas – ka sabiedrība attiecas uz nevienlīdzību. Piemēram, ASV gandrīz visi uzskata, ka var kļūt par Billu Geitsu, lojāla attieksme pret bagātājiem, daudz lojālāk nekā Eiropā un nesamērāmi lojālāk nekā Latvijā. Nepareizi

izstrādāta progresīva sistēma var radīt neatgriezenisku kaitējumu gan biznesam, gan iedzīvotājiem, jo daudzi jau tagad emigrē vai apdoma šo iespēju.

Vēl ir viedokļi, ka progresīvais iedzīvotāju nodoklis, ka tas maina tirgus mehānisma darbību un pazemina darba efektivitāti. Ja cilvēks saņemot 1500 latus atdos nodokļiem 600 latus, strādās sliktāk un maz produktīvāk, nekā ja viņš atdotu tikai 200 latus no savas algas.

Pēc autora domām, viens no veiksmīgākajiem piemēriem var paņemt Zviedrijas nodokļu sistēmu. Pirmkārt, kopējais nodokļu līmenis Zviedrijā attiecībā uz IKP ir 54.1% (no 2001.g.). Salīdzinājumam, Vācijā šis skaitlis ir 41.2%, Spānijā – 35.6%, Lielbritānijā – 37.5%. Citiem vārdiem sakot, pat spriežot pēc vidēja Eiropas līmeņa, nodokļi ir ļoti augsti. Un galveno lomu šeit aizņem progresīvais ienākumu nodoklis, kas veido aptuveni 20% no visiem nodokļu atskaitījumiem. Progresīvam ienākumu nodoklim Zviedrijā ir diezgan sarežģīta struktūra un ienākumi no algota darba un uzņēmējdarbības, kas ir vairāk 25 100 Zviedrijas kroņus (apmēram 3 700 ASV dolāri) mēnesī tiek aplikts papildus ar augstu nodokli. Cilvēku skaits, kas izmaksā šo nodokli ir samazinājās Zviedrijā pēdējos gados no 1.3 miljoniem līdz 1.1 miljoniem cilvēku.

Kā jau autors rakstīja, ar prasmi operēt ar progresīvu nodokļu sistēmu un nodokļu atvieglojumiem, var radīt stimulēšanu dažādajiem prioritāru sfērām.

Pēc autora domām izanalizējot respondentu aptauju un viedokļus, progresīvo nodokļu likmi var ieviest no 1000ls. Līdz 1000 Ls mēnešiem var atstāt esošo nodokļa likmi.

3.3 tabula

Autorā piedāvātas progresīva nodokļa likmes

Ienākumi mēnesī	Procentu likme
Līdz 1000 Ls	26%
Virs 1000 Ls	29%
Virs 2000 Ls	32%
Virs 3000 Ls	35%

Pēc autora domām, progresīva ienākuma nodokļa ieviešana lielākajai daļai iedzīvotāju un mazajiem uzņēmumiem nekas neizmanīsies, jo tie pēc būtības maksa tapāt diezgan lielus nodokļus un vairāk viņi nemaksās. Galvenais mērķis ir jo vairāk cilvēks nopelna, jo vairāk viņš maksa nodokļus. Šeit ir tā situācija, kad cilvēks nopelna savus 200 latus, tā arī nopelnīs, viņiem nesamazināsies alga, bet tie, kas nopelna algu piemēram 1 000 un vairāk, var atļauties maksāt vairāk. Pēc autora domām vajag, lai neapliekamais minimums gadā būtu atkarīgs no ģimenes stāvokļa un bērnu skaita. Tāda atvieglojumu sistēma darbojas Francijā.

Galvenās ienākumu nodokļa atlaides, ko pēc autora domām var piemērot:

1. Algām un pensijām;
2. Hipotekārais atvieglojums;
3. Bērnu izglītībai (Atkarībā no bērnu skaita un vietas, kur mācās, piemēram, vidusskolā vai universitātē);
4. Ģimenēm ar bērniem
5. Palīdzība mājāsaimniecībām;
6. Alimentu maksājumi;
7. Par ziedojumiem;
8. Par investīcijām Latvijā.

Ja izradīsies, kā privātajā sektorā progresīvā nodokļa ieviešana tūlīt pat radīs “aplokšņu algu” izmaksas, tad ir jāievieš nodokli par Kapitāla pieauguma nodoklis. Privātuzņēmēji tāpat maksa tiešos un netiešos nodokļus. Daudzas Eiropas Savienības valstīs progresīvais Kapitāla pieauguma nodoklis ir ieviests ar nolūku, lai lieka nauda nenogulsnētos, bet gan lai privātiem uzņēmējiem būtu izdevīgāk šos uzkrātos brīvos līdzekļus investēt pašiem sava ražotnē, sava uzņēmuma personāla kvalifikācijas celšanā, papildus tirgus iekarošanā prieks sava produkta vai pakalpojuma, produkcijas kvalitātes celšanā un pētnieciskajā darbā. Un saprātīgs privātuzņēmējs nevis kapitāla pieauguma nodokli, bet gan investēs šos līdzekļus sava uzņēmuma un produkta attīstībā. Pasaules pazīstamākie uzņēmumi nemitīgi investē savā biznesā un iegūst no tā gan uzņēmums, gan strādnieki, kas iegūst daudz jaunas darbavietas, gan valsts, iekasējot nodokļus. Protams, neapdomīgi lielas procentu likmes var būtiski ietekmēt un kapitāls aizplūdes ārzemēs, kur ir izdevīgāk un var saglabāt savu kapitālu.

Patriotisms un līdz ar to spēcīga solidaritātes sajūta, ka ir pareizi, ka platāki pleci nes smagākas nastas. Uz šiem pamatiem balstās it sevišķi Rietumeiropas sociāldemokrātu partiju un arī liberālo partiju progresīvā ienākumu nodokļa pamatojums. Nesen vācu bagāti cilvēki (galvenokārt mantinieku ģenerācijas pārstāvji) no savas puses piedāvāja maksāt speciālu solidaritātes nodokli, lai mazinātu krīzes sekas.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Pamatojoties uz veikto pētījumu, autors izdara šādu secinājumu:

1. Progresīvā ienākuma nodokļa likmju pozitīvā nozīme ir tā, ka nodoklis vienmērīgi sadalīts starp visiem sabiedrības locekļiem. Stabilai rūpnieciskai izaugsmei un tautsaimniecības izaugsmei kopumā progresīvais netraucē un ir labs pamats sociālā līdzsvara nodrošināšanai un stabilitātes izveidei.

2. Iespējami pieaugs nodokļu izvairīšanas un patiesa atalgojuma slēpšana.

3. Praksē nav ieteicams tieši pārņemt kādas citas valsts nodokļu sistēmu un piemērot to Latvijas apstākļiem, tomēr iestājoties Eiropas Savienībā, Latvijai sava nodokļu sistēmu un politiku pēc iespējas ir jāpielīdzina ES nodokļu politikai, pārņemot pozitīvo pieredzi un pielāgot to daļēji.

4. Daudzi iedzīvotāji ir nepietiekoši informēti par progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļu sistēmu un galvenajam priekšrocībām un trūkumiem.

5. Ja progresīvais nodoklis tiks ieviests ar neapdomīgi lielajām likmēm un ja to nāksies maksāt cilvēkiem, kas ir tāpat grūtajā situācijā, tad tas tikai sarežģīs situāciju Latvijā.

6. Progresīvo ienākuma nodokļa ieviešana ir atkarīga no politiķu rīcības, ko nosaka ārējie faktori un iekšējie.

Pamatojoties uz pētījumu un izdarītiem secinājumiem autors piedāvā šādus priekšlikumus, kuru ieviešana palīdzētu

1. Būtiskākais ieguvums no progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas ieviešanas būtu mazturīgo iedzīvotāju slāņu aizsargāšana.

2. Jāievieš efektīvus nodokļu atvieglojumus un jāparedz būtiskas nodokļu atlaides par katru bērnu.
3. Principiālās izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmā prasa ieviest vispārēju iedzīvotāju ienākumu un galveno izdevumu deklarēšanas sistēmu, ieskaitot tā sauktās „nulles” deklarācijas sastādīšanu.
4. Pareizi piemērotais progresīvas iedzīvotāju ienākuma nodoklis sekmēs vidusslāņa izveidošanas un izlīdzinās sociālo nevienlīdzību.
5. Latvijai sava nodokļu sistēmu un politiku pēc iespējas ir jāpielīdzina ES nodokļu politikai, pārņemot pozitīvo pieredzi un pielāgot ņemot vērā mūsu iedzīvotāju ienākumos.

Izmantota literatūra un avoti

1. Grāmatas

1. **Lūcija Kavale, Aina Joppe**, *Nodokļu politikas un administrēšanas pamati*, Latvijas universitāte, 2008, 78. lpp., 25. Lpp.
2. **Kārlis Ketners, Olga Lukašina**, *Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā: salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi*, Merkūrijs LAT, 2008, 18. Lpp
3. **Kodoliņa-Miglāne I.** *Nodokļi Latvijā pēc iestāšanās Eiropas Savienībā*, Rīga: Turība, 2005.g., 19. - 21.lpp
4. **Ketners K.** *Nodokļu plānošana*, Rīga: RTU izdevniecība, 2007., 21.lpp
5. **Dunska M.** *Eiropas savienības ekonomikas pamati* - Rīga: Rasa ABC, 2001, 81. Lpp.
6. **Kavale L.**, *Nodokļu politika*, Ogrē : SIA „Tipogrāfija Ogrē”, 1999, 17. lpp.

2. Elektroniskie informācijas avoti

1. Brīvā enciklopēdija Vikipēdija, *Fiskālā politika* – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: http://lv.wikipedia.org/wiki/Fisk%C4%81%C4%81_politika
2. **Lilje H.**, *Paaugstinātais PVN visvairāk ietekmēs zemāko ienākumu guvējus* – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: http://www.diena.lv/lat/tautas_balss/lasitaji_raksta/paaugstinatais-pvn-visvairak-ietekmes-zemako-ienakumu-guvejus
3. **Brīvers I.**, *Ko darīt ar nodokļiem* – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: <http://www.financenet.lv/printArticle.php?id=158867>
4. **LSP**, *Kā velns no krusta* – [atsauce 11.04.2010]. Pieejams: <http://www.latsocpartija.lv/?sect=69&cid=648&p=>
5. **Bērziņš J.**, *Par Vācijas nodokļu politiku* – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: <http://www.biznesam.de/modules.php?name=News&file=article&sid=251>
6. **LETA**, *Nodokļu slogs Latvijā 2006.gadā bijis ceturtais zemākais ES* – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: <http://www.financenet.lv/zinas/likumi/article.php?id=185899>
7. **Soikāns I.**, *Somijā visvairāk eirospektīvu bija laukos un valsts ziemeļos*, – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: <http://www.latgaleslaiks.lv/lv/2002/12/13/11699>
8. **Nodarbinātības Valsts Aģentūra**, – [atsauce 03.03.2010]. Pieejams: <http://www.nva.lv/eures/index.php?cid=7&mid=46>
9. **Finland Income Taxes and Tax Laws** – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: http://www.worldwide-tax.com/finland/finland_tax.asp
10. **Vero Skatt** – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: <http://www.vero.fi/>
11. **Steuerberater Wien - die Firmengeschichte der Steuerberatungskanzlei Casapicola & Gross** – [atsauce 09.03.2010]. Pieejams: http://taxes.at/de/inhalt/info_center/sozialversicherung.php

12. **Verjē T.**, *Latvija neveicina pašnodarbinātību* – [atsauce 07.05.2010]. Pieejams: <http://www.pilsoniska-savieniba.lv/?s=1235462725&fu=read&id=934&ln=lv>
13. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA) – [atsauce 03.05.2010]. Pieejams: http://www.liaa.gov.lv/uploaded.../Lielbritanija/3_Uzn.d.vide_GB.pdf
14. iFinances.lv, *Neapliekamais minimums 2010. gadā saglabāsies šī gada līmenī* – [atsauce 07.05.2010]. Pieejams: <http://www.ifinances.lv/lat/aktuali?doc=1166>
15. *Taxation trends in the European Union* – [atsauce 16.05.2010]. Pieejams: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2009/2009_main_results_en.pdf
16. Kas Jauns, *Progresīvā nodokļa ieviešana atvieglos dzīvi cilvēkiem ar zemiem ienākumiem* – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: http://www.kasjauns.lv/lv/news/?news_id=6879
17. **Šteinfelde I.**, *Uzņēmējs: progresīvais nodoklis motivēs algu maksāt aploksnēs* – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: <http://www.nra.lv/zinas/24320-uznemejs-progresivais-nodoklis-motives-algu-maksat-aploksnes.htm>
18. Ziņu aģentūra LETA, *Fliks: Būt bagātam Latvijā ir ļoti lēti* – [atsauce 08.04.2010]. Pieejams: <http://zinas.nra.lv/latvija/20448-fliks-but-bagatam-latvija-ir-loti-leti.htm?cshow=1>
19. **Fridrihsone M.**, *Pabriks: progresīvais nodoklis tiks ieviests tuvāko gadu laikā* – [atsauce 11.04.2010]. Pieejams: <http://db.lv/r/159828-pabriks-progresivais-nodoklis-tiks-ieviests-tuvako-gadu-laika>
20. Apollo, *Progresīvo nodokli varētu ieviest no 300–400 latu algas* – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: <http://www.apollo.lv/portal/news/71/articles/169753>
21. News.Frut.lv, *Segliņš: progresīvais nodoklis ir sociālisms ar komunisma iezīmēm* – [atsauce 09.05.2010]. Pieejams: <http://news.frut.lv/lv/polit/politics/86670>
22. **Garančs J.**, *Progresīvais ienākuma nodoklis pasaules kartē* – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: http://www.diena.lv/lat/tautas_balss/blog/janis-garancs/progresivais-ienakuma-nodoklis-pasaules-karte
23. LSDSP – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: <http://www.lsdsp.lv/upload/tabula.jpg>
24. LETA, *Latvijā IIN tiek palielināts līdz 26%* – [atsauce 07.03.2010]. Pieejams: http://www.tvnet.lv/financenet/zinas/298581-latvija_iin_tiek_palielinats_lidz_26
25. *Kas ir progresīvais nodoklis LSDSP* – [atsauce 07.03.2010] <http://www.saimnieks.lv/Vide/6070>
26. Kas Jauns, *Progresīvā ienākuma nodokļa ieviešana netiek izskatīta LSDSP* – [atsauce 07.03.2010] http://www.kasjauns.lv/lv/news/?news_id=10357&_print=1